

Na literarno orientiranost vpliva že koncept biblijskega prevoda: re-formacija je odpirala širše možnosti, ker je uveljavljala integralna besedila. Slovenski prevodi Matejevega Evangelija v 16. st. zato zajemajo literarno izoblikovano vložno zgodbo o smrti Janeza Krstnika, lekcionarsko selekcionirani katoliški prevodi evangelijskih odlomkov v 17. st. pa ne. Pomembno je, da so v okviru načel »zvestega« prevoda izrazito umetniško izdelani tudi primerjalni prevodi, ki sta jih upoštevala Trubar in Dalmatin (Hieronimova Vulgata, Erazmova latinska verzija, Luthrova Nemška biblija). Trubarjev (¹1555, ²1557, ³1582), Dalmatinov (1584) in nenatisnjeni Kastelčev (1680) prevod kljub nujnim sintaktičnim in leksikalnim modifikacijam uspešno obnavljajo izvirnikovo precizno pripovedno konstrukcijo z menjajočimi se osebnimi in časovnimi perspektivami (narratio, sermocinatio; aitiologija, polisindeton) in jo domiselno dopolnjujejo z zvočnimi figurami (anafora, epifora, homoiototon, homoiotelevton).

Majda Stanovnik
LITERARNOST
SLOVENSKEGA
BIBLIJSKEGA
PREVODA
V 16. IN 17.
STOLETJU
I: Mt 14, 1–12

Literarna zgodovina, ki želi biti zgodovina literarne umetnosti (prim. Pogačnik, 1968; Kos, 1987), je v zadregi zaradi dejstva, da v slovenski književnosti 16. in 17. stoletja ni posvetnih literarnih zvrsti, kakršne so se takrat v številnih evropskih literaturah ne samo začele razvijati, ampak so se marsikje že vrhunsko razvile – npr. v Rabelaisovih, Cervantesovih in Shakespearevih pripovednih in dramatskih delih. Pri nas pa še religiozno-didaktične zvrsti, npr. cerkvene pesmi (prim. Koruza, 1984), niso ravno cvetele. Osrednja literarna dela, tiskana v slovenščini v obdobju reformacije in protireformacije, so zato biblična besedila, ki pa so seveda prevedena ali zraven še prirejena, skratka, neavtohotona, po izvoru neslovenska.

Zaradi tega jih slovenska literarna zgodovina, tako kakor zgodovine drugih nacionalnih literatur, upošteva le nerada, kvečjemu kot izjeme, ki potrjujejo pravilo, čeprav sicer ne zanika, da prevodi literarnih del ohranjajo status literarnega dela in da so slovenska besedila del slovenske kulture. Ti dve očitni dejstvi namreč zasenčuje okoliščina, da se teoretični postulat o ekvivalentnosti izhodiščnega in prevedenega besedila v praksi navadno razume tako, kakor da sta si ti dve besedili nujno in vedno identični – prevod na tihem velja za popoln posnetek izvirnika. Zato se zdi prosojna, neopazna, sama po sebi neobstoja stvar, ki je sploh ni treba upoštevati – čeprav je na drugi strani tudi splošno znano, da literarne umetnine v prevodih pogosto zgubijo veliko svoje izvirne literarnosti, ali če stvar obrnemo, da prevodi sorazmerno redko obnovijo literarno raven izvirnika.

Na načelno vprašanje, ali prevedena literarna dela spadajo v literaturo prevodnega jezika ali ne, se torej ponuja odgovor: da, če so ustrezno prevedena. To pomeni, da je treba pač pri vsakem prevodu posebej ugotoviti, koliko so v njem z drugačnimi izraznimi sredstvi drugega jezika obnovljene literarne značilnosti izvirnika, in mu glede na to priznati enako raven kakor izvirniku, ali pa tudi ne – in ga temu primerno upoštevati ali pa ne upoštevati v repertoarju umetniške literature.

Biblijo imajo literarne vede ne glede na njeno religiozno funkcijo za eno najpomembnejših literarnih del v svetovni zgodovini, izredno odmevno in vplivno tudi v poznejših obdobjih. Njeni prvi, reformacijski slovenski prevodi so tako kakor nemški in drugi nastali izrecno iz religiozno-didaktičnih nagibov in zaradi religiozno-didaktičnih potreb. Prim. Trubar je poudarjal njihovo vsebinsko neoporečnost in zvestobo, to je pomensko ekvivalentnost izvirnikom, medtem ko njihove literarne

oblikovanosti in z njo povezane prevodne problematike ni komentiral. To je bil dodaten razlog, da literarna zgodovina na ta vidik slovenskega biblijskega prevoda dolgo ni bila pozorna, saj se je zdelo, da literarne značilnosti zanj niso pomembne. Dejstvo, da so bili v 16. in 17. stoletju biblijski prevodi skorajda edina literarna besedila, tiskana v slovenskem jeziku, glede na siceršnjo razvitost umetniške literature v svetovnem merilu gotovo pomeni, da je bil značaj slovenske književnosti tistega obdobja v zvrstnem pogledu anahronističen, zamudniški. Anahronistično pa bi se bilo danes tudi izogibati stvarnemu ugotavljanju, koliko in kako tedanji slovenski biblijski prevodi obnavljajo literarno oblikovanost izvirnikov, saj je le tako mogoče utemeljeno odgovoriti na vprašanje, ali smo s temi prevodi ne glede na njihovo primarno religiozno in didaktično funkcijo dobili umetniško oblikovana besedila ali ne.

Izhodišče za tako ugotavljanje dajejo starejše in sodobne analize, ki v bibličnih besedilih ugotavljajo postopke, kakršne sta spoznali, poimenovali in sistemizirali že antična retorika in poetika, ti dve pa sta še danes oporišči evropske literarne teorije. Retorična terminologija označuje med drugim stilistične elemente in postopke, značilne za tedanja in poznejša literarna dela, za posvetne in cerkvene literarne zvrsti, torej za besedno umetnost v vsem njenem razvoju in razponu. – Ker je retorika od antike do renesanse in še pozneje spadala med obvezne predmete splošne izobrazbe, so jo poznali in upoštevali vsi šolani ljudje, med njimi tudi znameniti prevajalci in razlagalci biblije od poliglota in esteta Hieronima (Curtius, 1954, 82–83) do učenega filologa in pisatelja Erazma Rotterdamskega in ognjevitiga pridigarja in polemika Martina Luthra, ki danes vsi veljajo za odlične literarne avtorje. Prav na njihove prevode in komentarje, zlasti na *Vulgato* in *Nemško biblijo*, pa tudi na Erazmove razlage se je izrecno opiral Trubar (Trubar, 1557; Rupel, 1966, 77), njegov prevod je bil vsaj pomagalo Dalmatinovemu, na katerega so se opirali skoraj vsi poznejši prevodi v obdobju protireformacije (Breznik, 1917, 171–172). Poleg tega so naši prvi prevajalci od Primoža do Felicijana Trubarja tudi sami poznali vsaj osnove retorike (Pogačnik, 1968; Simoniti, 1979; Rajhman 1986 a, 30–31; Pogorelec, 1986; Orožen, 1986; Stanovnik, 1987).

Ta prispevek se loteva problematike literarno-retorične oblikovanosti slovenskega reformacijskega in protireformacijskega biblijskega prevoda ob dveh krajših, toda vsebinsko zaokroženih biblijskih besedilih iz *Matejevega evangelija* v *Novi zavezi* – pripovedi o smrti Janeza Krstnika (Mt 14, 1–12; prim. priložena besedila) in paraboli, t.j. alegorični zgodbi o desetih devicah (Mt 25, 1–13).

Odlomka sta izbrana zato, ker omogočata kronološko kontinuirano, toda obdobjno diferencirano primerjavo prevodov dveh sorodnih predlog. Izvirnika sta namreč delo istega avtorja, evangelista Mateja. Napisana sta v podobnem stilu, nobeden ni obtežen niti z zamotano vsebino in s problematičnimi teološkimi sporočili niti s hermetično metaforiko in abstraktnim izrazjem. Zaradi tega ne spadata med težje prevedljiva biblijska besedila, s katerimi se teoretiki in analitiki prevoda navadno radi ukvarjajo – ne omenjajo ju npr. niti Breznik (1917, 1982) niti Nida in Taber (1969) niti Frye (1982).

Trubarjev prevod *Matejevega evangelija* je prvi slovenski natisnjeni prevod sklenjenega, integralnega svetopisemskega besedila, zato odlomki iz tega evangelija dopuščajo primerjalno analizo v celotnem časovnem razponu slovenske književnosti, vendar prav v 16. in 17. stoletju ne za oba odlomka enako.

Prvi izmed njiju (Mt 14, 1–12) se namreč pojavlja samo v integralno koncipiranih svetopisemskih prevodih, taki pa so v obravnavanem obdobju le reformacijski. Ker je Matejev evangelij izšel najprej samostojno (*Ta Evangelij svetiga Matevsha*, 1555), nato v sklopu vseh štirih evangelijev (*Ta prvi Dejl tige Noviga Testamenta*, 1557) in končno še v celotni Novi zavezi (*Ta celi novi Testament*, 1582), je bila zgodba o Krstnikovi smrti natisnjena kar v treh Trubarjevih variantah, ki se jim je nato pridružila še Dalmatinova (*Biblia, tu je vse svetu pismu*, 1584), medtem ko v protireformacijskem obdobju ni bila objavljena nobena – ohranila se je le rokopisna varianta Matije Kastelca (1680). Prvi odlomek torej lahko opazujemo v petih variantah, ki so delo treh prevajalcev.

Drugo besedilo (Mt 25, 1–13) spada med tista, ki jih zajemajo tudi zborniki izbranih svetopisemskih odlomkov iz Nove zaveze, namenjenih pridigarjevi razlagi in pouku ob nedeljah in cerkvenih praznikih. Te zbornike je pod naslovom *Evangelija inu listuvi* uvedla med slovenske knjige šele protireformacija, medtem ko so bili drugod že prej ustaljen priročnik za duhovščino in nadomestek celotnega svetega pisma za laike. Protestanti so seveda imeli vse izbrane odlomke tako ali tako vključene v svoja celotna besedila, zato so opozarjali nanje samo v dodatnih seznamih (Smolik, 1986). Poleg petih variant prej navedenih treh prevajalcev poznamo priliko o desetih devicah še v nadaljnjih štirih: v rokopisnem prevodu *Evangelijev* po Thomasu Stapletonu neznanega avtorja in v treh tiskanih, t.j. v Juričičevi *Postilli* (1578), v Hrenovih in Čandkovih *Evangelijih inu lystuvih* (1613) in v Schönlebnovih *Evangelijih inu lystuvih* (1672), skupno torej v devetih prevodih sedmih avtorjev.

Med primerjalnimi prevodi sta poleg poznoantične Hieronimove *Vulgate* iz konca 4. stoletja in reformacijske Luthrove *Nemške biblije*, uveljavljene v drugi četrtini 16. stoletja, upoštevana še Erazmov humanistični latinski prevod iz prve četrtine 16. stoletja – tega je gotovo poznal vsaj Trubar (Simoniti, 1979) – in Bridgesov verzificirani baročno klasicistični latinski prevod iz začetka 17. stoletja. Tega naši reformatorji niso mogli poznati, medtem ko protireformatorjev že spričo avtorjeve pripadnosti reformirani anglikanski cerkvi gotovo ne bi opozarjal nase, kaj šele vabil k posnemanju, četudi bi ga poznali. Ne glede na to pa ga je zanimivo opazovati kot zgled stilistično drugače zasnovanega prevoda od drugih obravnavanih, posebno od naših sočasnih ali poznejših protireformacijskih.

1. Reformacija: zgodba o Krstnikovi smrti in Herodovi slabi vesti

Vzroke in okoliščine Krstnikove smrti sta poleg Mateja (Mt 14, 1–12) opisala še evangelista Marko (Mar 6) in Luka (Luc 3, 9). Markova varianta je najstarejša in najdaljša, Matejeva srednja, Lukova zadnja, precej krajša in vsebinsko modificirana – sodobni prevodi biblije jo zato naslavljajo s sintagmo »Herodova slaba vest«, medtem ko Phillipsov moderni angleški prevod s tem naslovom označuje tudi Matejevo verzijo.

Pripoved zbuja vtis, da opisuje resnično, zgodovinsko dogajanje, in spada med tiste, ki so še dolgo, vse do našega stoletja, zbujaše pozornost in razvneemale domišljijo umetnikov – najprej mnogih srednjeveških in novoveških slikarjev, nato nekaj pomembnih romantičnih, simbolističnih in dekadencijskih pesnikov in pisateljev, za njimi pa tudi nekaj mo-

dernističnih glasbenikov. Med literarnimi obdelavami navaja Mario Praz (1931) najprej humoristično srednjeveško preinterpretacijo neznanega avtorja, na katero se je pozneje morda oprl Heine v 19. poglavju svoje ironične pesnitve *Atta Troll* (1843). Daljše, večinoma resne verzije so objavili Gustave Flaubert v noveli *Hérodiade* (*Trois contes*, 1877), Jules Laforgue v *Moralités légendaires* (1887), Oscar Wilde v tragediji *Salomé* (1893) in Stéphane Mallarmé v verzificiranem dramskem prizoru *Hérodiade* (1898). Françoise Meltzer (1987) opozarja na zanimivo verižno reakcijo medsebojnih spodbud pri francoskih likovnih in besednih ustvarjalcih ob koncu 19. stoletja: kaže, da je na Laforguea, Wilda in Mallarméja naredil močan vtis Huysmansov dekadencijski roman *A Rebours* (1884), ki natančno razčlenjuje Moreaujevi slikarski upodobitvi Salome. Gustave Moreau pa je svoje znamenito olje in akvarel na temo Salominega usodnega posega v Krstnikovo življenje razstavil v pariškem Salonu leta 1876, potem ko se je s to temo nekaj časa intenzivno ukvarjal pod močnim vtisom Flaubertovega psevdodgovinskega romana o kartažanski princesi *Salammô* (1863).

V primerjavi z modernimi literarnimi obdelavami vzrokov in okoliščin Krstnikove smrti se zdi Matejeva kratka pripoved¹ skopa in suhoparna. Šele ob natančnejšem branju se pokaže, da je izredno skrbno sestavljena in da sploh ni po naključju izzvala različnih – verzificiranih, pripovednih in dramskih – predelav. Gladka in neprisliljena pripoved zajema namreč vrsto oseb in njihovih konfliktov, pokazanih v učinkovitem zaporedju in s posrečeno izbranimi, diskretnimi retoričnimi sredstvi. Potek dejanja je videti naravna posledica različnih hotenj, trenj in spopadov med nekaterimi Jezusovimi vidnejšimi sodobniki.

Matej je zgodbo o Krstnikovi smrti uvrstil približno v sredo svojega evangelija. Z njo začenja štirinajsto poglavje – biblicistika jo zato označuje kot Mt 14 (1–12) A. Za njo je v tem poglavju uvrstil še dve vsebinsko zaokroženi poročili o Jezusovih dejanjih, ki ju ne označujejo s posebnima naslovoma, pač pa samo z oznakama B in C. V kontekstu celotnega evangelija, ki opisuje predvsem Jezusovo življenje, delovanje in nauke, je to nekakšna analitična vložna zgodba – vsebinsko samostojna in oblikovno zaokrožena pripoved o prejšnjem, že minulem, toda za nadaljnji tok dogodkov še vedno pomembnem dogajanju, ker odmeva v zavesti njegovih udeležencev in vpliva na njihovo ravnanje.

Zgodbo vpenjata v osrednji tok pripovedi uvod in zaključek. Oba sta kratka – vsak obsega samo po en stavek, ki pa je le del obsežnejšega podredja ali priredja. Uvod se pravzaprav začenja s sintagmo, ki se v celotnem evangeliju večkrat ponavlja, vedno kot opozorilo, da avtor začenja novo pripovedno enoto, toda v okvirni, orientacijski časovni povezavi s prejšnjo pripovedno enoto. Gramatično je to prislovno določilo časa, v sklopu retoričnih figur je ta sintagma veljala za kronografijo:

Mt 14, 1:

Matej:	En ekéinoi tòi kairôi [. . .]
Hieronim:	In illo tempore [. . .]
Erazem:	In illo tempore [. . .]
Bridges:	Tempore [. . .] in illo [. . .]
Luther:	Zu der Zeit [. . .]
Trubar:	V tim istim času [. . .]
Dalmatin:	V tem istim času [. . .]
Kastelec:	V unim istim času [. . .]

Tega veznega člena, ki so ga vsi obravnavani prevodi obnovili, se drži neposredni uvod. Zanj je značilno, da je v njem kot sprožilec dogajanja omenjen Jezus:

Mt 14, 1:

- Matej: [...] *ékousen Heródes ho tetrárches tèn akoèn Iesoû.*
Hieronim: [...] *audivit Herodes tetrarcha famam Jesu.*
Erazem: [...] *audivit Herodes Tetrarcha famam Jesu.*
Bridges: [...] *Tetrarcha Herodes audivit [...] famam de Jesu.*
Luther: [...] *kam das Gerüchte von Jhesu für den vierfürsten Herodes und [...]*
Trubar: [...] *Vsliši Erodež Tetrarha ta glas od Jezusa.*
Dalmatin: [...] *je glas od Jezusa prišal pred Erodeža Tetrarha.*
Kastelec: [...] *je slišal Herodež, vjuda [= vojvoda] čez četrti dejl Judovske dežele, glas od Jezusa: inu [...]*

Naslednjič je Jezus omenjen na koncu – kot oseba, h kateri se dejanje izteče. S tem avtor posredno, z zvočno, ne pomensko figuro opozarja, da je Jezus tisti, s katerim se v evangliju vse začne in konča:

Mt 14, 12

- Matej: [...] *kaì elthóntes apéggeilan tòi Iesoû.*
Hieronim: [...] *et venientes nuntiaverunt Jesu.*
Erazem: [...] *abieruntque, et renunciarunt Jesu.*
Bridges: [...] *Et venientes haec referebant omnia Jesu.*
Luther: [...] *Und kamen und verkündigten das Jhesu.*
Trubar: [...] *Natu gredo tar tu oznanjo Jezusu.*
Dalmatin: [...] *inu so prišli inu tu oznanili Jezusu.*
Kastelec: [...] *inu so peršli inu so Jezusu oznanili.*

Matej obakrat omenja Jezusa na koncu stavka, t.j. na najbolj poudarjenem in zato najopaznejšem stavčnem položaju, obakrat v identični obliki, čeprav je beseda gramatično prvič v genetivu, drugič v dativu. V foničnem pogledu gre torej za popolno ponovitev – nekakšno oddaljeno epiforo. To konstrukcijo ohranjajo vsi latinski prevodi, medtem ko jo Luther spreminja: Jezusa samo v zadnjem stavku omeni na koncu, v prvem pa na sredi. Trubar je ohranil ponovitev na koncu obeh stavkov, toda v različnih sklonih z različnima obraziloma (Jezusa: Jezusu), torej ne v identični obliki. Različni obrazili imata seveda tudi Dalmatin in Kastelec, le da prvi povzema Luthrov besedni red, drugi pa po svoje spreminja besedni red in s tem poudarek zadnjega stavka. Oba torej opuščata izvirnikovo retorično kompozicijo in njen vsebinski poudarek. – Dalmatin je tako kakor Luther v uvodnem stavku postavil Jezusa na sredo, na poudarjeni konec pa tetrarha, in s tem retorično kompozicijo ter njen vsebinski poudarek razdril. Še opazneje je to storil Kastelec, ki je spremenil besedni red in s tem poudarek zadnjega stavka.

V osrednjem delu zgodbe Jezus ne nastopa. V odsotnosti njegove dominantne osebnosti razgibavajo dogajanje v kratkem besedilu štiri individualne osebe, ob njih pa še štirje skupinski subjekti. Med individualnimi osebami, ki druga drugo izzivajo k dejanjem in s tem dramatično razvijajo zgodbo, sta dva moška in dve ženski. Trije so navedeni z osebnimi imeni – to so Herod, Janez in Herodiada, četrta – Herodiadina hči, ki v tej zgodbi le izvršuje Herodove in Herodiadine želje ali ukaze in potemtakem nima vloge samostojne osebnosti, tudi lastnega imena nima. Samo atributivno, za pojasnilo, ne kot neposredno udeležena

oseba, je v izvirniku in v reformacijskih prevodih ob Herodiadi omenjen še njen prvi mož, Herodov brat Filip; Hieronim in katoliški prevodi, ki se držijo *Vulgate*, njegovo ime opuščajo. Med kolektivnimi subjekti spadata dva k Herodu – to so njegovi služabniki in gostje ob praznovanju njegovega rojstnega dne, in dva k preroku – to so njegovi učenci in nedoločno navedeni »ljudje«. Vsi so navzoči molče – kot spremstvo, poslušalstvo, občinstvo ali služinčad, niso pa brez vpliva na dogajanje: na Herodov ukaz za Krstnikovo usmrnitev najprej zaviralno vpliva ljudstvo ali množica, ki se je vladar boji, nato pa pospeševalno gostje, pred katerimi mu je nerodno preklicati izrečeno obljubo.

Gre torej za paralelno kompozicijo individualnih in kolektivnih oseb (4 + 4), med njimi pa za simetrično antitetičnost med kolektivnimi osebami (2 : 2) in za stopenjsko antitetičnost med individualnimi. Med temi sta si neposredna nasprotnika Krstnik in Herod (1 : 1), nasprotujeta si deloma tudi Herod in Herodiada s hčerjo (1 : 2), po smislu pa so v nasprotnih taborih na eni strani Krstnik in na drugi združena fronta Heroda, Herodiade in njene hčere (1 : 3). Simetrično antitetična subjekta sta si po nasprotnem vplivu na razvoj dogodkov molčeče, odsotno ljudstvo, o katerem je Herod prepričan, da noče Krstnikove smrti, in Herodiadina hči, ki z narekovanimi, ne s svojimi besedami Krstnikovo smrt nazadnje izsili.

Tri kolektivne osebe so označene direktno, s samostalniki, ki so po vsebini vsi trije množinski, formalno pa le dva. Prevodi se tega držijo:

	<i>Mt 14, 2</i>	<i>Mt 14, 5</i>	<i>Mt 14, 12</i>
Matej:	hoi paides	ho óchlos	hoi mathetaí
Hieronim:	pueri	populus	discipuli
Erazem:	famuli	multitudo	discipuli
Bridges:	famuli	turba	discipuli
Luther:	Knechte	Volck	Jünger
Trubar:	¹ družina	ludje	¹ ti mlaši
	^{2, 3} služabniki		^{2, 3} mlajši
Dalmatin:	hlapci	folk	Jogri
Kastelec:	hlapci	folk	Jogri

Vendar se pri izbiri ekvivalentov latinski prevodi razhajajo, očitno zato, ker je Erazem iskal ustrežnejše pomenske odtenke. Matej namreč za besedo »ljudje«, ki jo je posrečeno izbral Trubar, ni uporabil besede »démos«, ampak »óchlos«, čemur pač bolj ustreza »multitudo« ali celo »turba« kakor »populus«. Prav tako gre za natančnejši, pomensko ustrežnejši prevod – seveda za bralce 16. stoletja – pri besedi »famuli« namesto »pueri«, za katero je po Trubarjevem nihanju med »družino« in »služabniki« Dalmatin uveljavil varianto »hlapci«. – Četrta kolektivna oseba je označena opisno, z zaimkom in atributivnim odvisnikom, t.j. s perifrazo, ki jo spet ohranjajo vsi prevodi:

	<i>Mt 14, 9</i>
Matej:	hoi synanakeímenoi
Hieronim:	ei qui pariter recumbabant
Erazem:	ei qui simul accumbabant
Bridges:	ei qui simul accumbabant
Luther:	dere die mit jm zu Tisch sassen
Trubar:	^{1, 2} ti kir so žnim per tej mizi sedeli
	³ ti kir so žnim per mizi sideli

Dalmatin: ti kateri so žnim per mizi sedeli;
 Kastelec: ti kateri so per mizi sedeli

Med individualnimi osebami pripovedovalec najprej predstavi antagonistični moški par. Prvega omeni hierarhično višjega moža, lokalnega vladarja Heroda, katerega položaj je natančno označen s terminom tetrah. Neposredno za tetrahom je v besedilu omenjen njegov nasprotnik Janez, imenovan Krstnik. Neosebni pripovedovalec takoj pojasni njuno razmerje: Herod se Janeza očitno boji, saj mu še mrtvemu pripisuje nadnaravne zmožnosti. Takoj nato pa je Janez Krstnik pred smrtjo pokazan v izrazito podrejenem položaju – avtor s tremi glagoli dejanja nazorno opiše, kako je Herod uveljavil fizično premoč nad njim.²

Gre torej za obratno sorazmerje njune fizične in duhovne moči: Herod obvladuje Janezovo telo, Janez Herodovo duševnost. Kot nasprotnika sta si kljub vsej različnosti enakovredna, in to že pred Krstnikovo smrtjo, ki se v evangelistovi pripovedi analogno kot pozneje Jezusova prelevi iz poraza v zmago. Matej opozarja na njuno enakovrednost indirektno, s silabotoničnim paralelizmom njunih imen (oóo) in z njunimi analognimi omembami. Trizložnima osebnima imenoma 'Herodes' in 'Ioannes' dodaja še po dve trizložni, variantno rabljeni oznaki položaja ('tetrarches' in 'basileus') ali vzdevka ('baptistes' in 'prophetes') – torej stvarni pojasnili, ki pa hkrati zvenita kot ceremonialni oznaki, tudi zato, ker z enakimi obrazili besed v enakih sklonih (Herodes tetrarches: Ioannes Baptistes) tvorita ponavljajočo se glasovno figuro homoiopton. Le malo variirano ohranjajo to figuraliko tudi prevodi:

	Mt 14, 1 (1x)	Mt 14, 3, 6 (3x)	Mt 14, 9 (1x)
Matej:	Heródes ho tetrárches	Heródes	ho basileús
Hieronim:	Herodes tetracha	Herodes	rex
Erazem:	Herodes Tetrarcha	Herodes	rex
Bridges:	Tetracha Herodes	Herodes	rex
Luther:	vierfürst Herodes	Herodes	König
Trubar:	¹ Erodež četertiga dejla kral		
	^{2, 3} Erodež Tetrah	Erodež	kral
Dalmatin:	Erodež Tetrah	Erodež	krajl
Kastelec:	Herodež, vjuda čez četrti dejl Judovske dežele	Herodež	krajl
	Mt 14, 2, 8 (2x)	Mt 14, 3, 4, 10 (3x)	Mt 14, 5 (1x)
Matej:	Ioáñnes ho Baptistés	Ioáñnes	ho prophétes
Hieronim:	Joannes Baptista	Joannes	propheta
Erazem:	Joannes Baptista	Joannes	propheta
Bridges:	Johannes Baptista	Johannes	propheta
Luther:	Johannes der Teuffer	Johannes	Propheta
Trubar:	Joannes Kerstnik	Joannes	prerok
Dalmatin:	Joannes Karstnik	Joannes	prerok
Kastelec:	Joannes Karstnik	Joannes	Prerok

Hieronim, Erazem in Bridges so s prevzetima, le obrazilno prilagojenima grškima izrazoma 'tetrarcha' in 'baptista' ohranili Matejevo po-

anto – analogijo med obema poimenovanjema, ki zaradi zamenjave vzorca *-es -es : -es -es* z vzorcem *-es -a : -es -a* ni nič manj učinkovita. Nasprotno, ker latinščina nima členov, sta zloženi imeni postali tudi silabotonično in s tem ritmično ekvivalentni, torej posebej poudarjeni enoti z enako shemo kakor znani »preprosti ritmični iztek prozne periode«, v sklopu retorike imenovan *cursus planus* (oóoóoó, lahko tudi óoóóo). – Luther je analogijo razdril z uvedbo nemškega kalka ‚vierfürst‘, Trubar je po začetnem omahovanju – v svoji prvi verziji, t.j. v *Matevževem evangeliju* (1555) je namreč ‚tetrarha‘ prevedel z okornim in ne ravno jasnim opisom ‚čtetertiga dejla kral‘ – že v naslednji verziji, v *Prvem delu novega testamenta* (1557), prevzel latinščini, a tudi slovenščini prilagojeni grški izraz ‚tetrarha‘ in tako ohranil izvirnikovo ritmično figuro. Enako, torej ne po Luthrovem, ampak po Hieronimovem, Erazmovem in Trubarjevem zgledu, je ravnal Dalmatin. Kastelec pa figure ni obnovil in je ‚tetrarha‘ prevedel s še daljšim, samovoljno razširjenim pojasnjevalnim opisom ‚vjuda [= vojvoda] čez četrti del Judovske dežele‘, ki sta ga Trubar in Dalmatin navedla v opombi, ne pa uporabila v prevodu.

Ženski par je opisan drugače od moškega, ki ga označujeta poklic in družbeni položaj. Herodiado in njeno hčer identificirajo sorodstvena in zakonska razmerja, hčer dodatno še okvirna starostna kategorija. Tudi tega so se prevajalci držali:

	<i>Mt 14, 3</i>	<i>Mt 14, 8, 11</i>
Matej:	Herodiàs (he) gynè Philíppou tou adel-phoû autoû	he méter
Hieronim:	Herodias uxor fratris sui	mater
Erazem:	Herodias uxor Philippi fratris sui	mater
Bridges:	Herodias quae uxor fuit Philippi ipsius fratris	mater
Luther:	Herodias seines bruders Philippus Weib	Mutter
Trubar:	Erodiada nega brata Filipova žena	mati
Dalmatin:	Erodiada njegovega brata Philippa žena	mati
Kastelec:	Erodiada njegovega brata žena	mati
	<i>Mt 14, 6</i>	<i>Mt 14, 11</i>
Matej:	he thygáter tês Herodiádos	tò korásion
Hieronim:	filia Herodiadis	puella
Erazem:	filia Herodiadis	puella
Bridges:	filia Herodiadis	puella
Luther:	die tochter der Herodias	Meidlin
Trubar:	te Erodiade hči	deklica
Dalmatin:	te Erodiade hči	deklica
Kastelec:	te Erodiade hči	deklica

Pripovedovalec v besedilu opisuje delovanje, stališča in duševna stanja navedenih oseb, vmes pa jim tudi prepušča besedo in njihove izjave navaja neposredno, v obliki premega govora. To povečuje verjetnost pripovedovanja in zbuja vtis, da gre za natančno opisovanje resničnega, zgodovinskega dogajanja, dejansko pa je seveda le pripovedniško sredstvo, ki prispeva k učinkovitosti zgodbe. Antična teorija pripovedništva je ta vmesni postopek med opisnim pripovedovanjem in neposrednim nastopanjem oseb, značilnim za dramatiko, označevala z izrazom *ethopoiia* ali *sermocinatio*.

V zgodbi o Krstnikovi smrti so trije premi govori: prvi je Herodov, drugi Janezov, tretji je po smislu Herodiadin, vendar ga dejansko izreče njena hči – govori ga torej nekakšen duet hierarhično manj pomembnih, toda za razplet zgodbe odločilnih ženskih oseb, ki skupaj uveljavita svojo voljo proti obema moškima.

Herodove uvodne besede začenjajo zgodbo z epilogom. Izrečene so a posteriori, vse nadaljnje besedilo je njihova razlaga, retrospektivna pripoved o prejšnjih, med seboj kavzalno povezanih dogodkih, podobna analitični tehniki razvoja dejanja v antični tragediji. Ker je v besedilu omenjeno, da Herod govori služabnikom, bi njegov premi govor lahko imeli za figuro, imenovano nagovor ali apostrofa. Toda omemba poslušalcev – služabnikov je predvsem oznaka Herodovega vladarskega položaja in zraven kvečjemu izgovor za dozdevno avtentično citiranje njegovih besed, ki pa dejansko niso nikomur namenjene, saj izražajo le panično, zmotno razlago novice, razlago, ki mu jo ob spominu na Krstnikovo grozno smrt narekuje »slaba vest«. Nadaljnje besedilo namreč ne omenja nobene reakcije poslušalcev na njegovo trditev, ki torej ni sestavni del dialoga, ampak monološka izjava – spontan vzklik ali eksklamacija. To so retoriki uvrščali med stavčne figure:

Mt 14, 2

Matej:	Hoûtós estin Ioánnes ho Baptistés, autòs egérthe apò tòn nekrôn, kaì dià toûto hai dynámeis energoûsin en autôî.
Hieronim:	Hic est Joannes Baptista: ipse surrexit a mortuis, et ideo virtutes operantur in eo.
Erazem:	Hic est Joannes Baptista, is surrexit a mortuis, et ideo virtutes agunt in illo.
Bridges:	[...] Johannes, Hic Baptista (ait) est: ut qui de morte peremptis Surrexit, virtutes ergo et agunt in eodem.
Luther:	Dieser ist Johannes der Teuffer. Er ist von den todten auferstanden darumb tut er solche Thatten.
Trubar:	Leta je Joannes Kerstnik, on je od smrti vstal, zatu so nega dela taku silna.
Dalmatin:	Leta je Joannes Karstnik: on je od smrti gori vstal, zatu on dela takova močna dela.
Kastelec:	Leta je Joannes Karstnik: on je od smrti gori vstal, inu zatu muč imajo skuzi njega ta kraftna čudesa.

Učinek te eksklamacije povečujejo evfonične ponovitve, t.j. ujemanje glasov in zlogov v zvočnih figurah – asonancah, parehezah (parechesis), homoiototih in homoiotelevtih.

V Hieronimovem prevodu se na štirih ključnih mestih, trikrat v besedah na začetku in enkrat na koncu stavka, pojavi naglašeni vokal *i* (hic, Baptista, ideo, ipse), zraven pa še štirikrat v nenaglašanih zlogih (surrexit, mortuis, virtutes, in). Dvakrat je ujemanje poudarjenega *i* okrepljeno še z vokalnim ujemanjem sosednjega zloga; prvič gre za vokal *e* (hic est – ipse), drugič za diftong *eo* (ideo – in eo), obakrat pa pravzaprav tudi za onomatopoetično nakazovanje vzklika, izrečenega z zvišanim glasom. Podobno velja za le malo spremenjeni Erazmov prevod, manj pa za znatneje modificirani Bridgesov.

Luther ima najprej analogno dvozložno vokalno ujemanje, ki je zelo blizu epifori (dieser ist – er ist), nato pa homoiotelevton (todten – aufer-

standen – Thatten), ki ga krepí še razširjena aliteracija (Teuffer – tod-ten – tut – Thatten).

V slovenskih prevodih je tovrstnega glasovnega ujemanja manj, je pa izrazito in funkcionalno. Trubar poudarja zaključno trditev s homoiotelevtoma, t.j. z ujemanjem dvojic naglašene in nenaglašene vokala (*e-a*) v sintagmi nega dela, in nenaglašene in naglašene vokala (*a-u*) v besedah *zatu – taku*.

Dalmatin razširi glasovno ujemanje na raven celih besed in naredi antistazo s homonimoma dela – della, med njiju pa vrine še homoiotelevton takova močna, s čimer zaključno trditev močno poudari.

Kastelec izpelje asonančno ujemanje vokalov *i* in *u* v zaključnem stavku periode: *inu zatu muč imajo skuzi* [. . .] čudesa; temu dodaja še dvozložni homoiotelevton s poudarjenima *e* in nepoudarjenima *a* (njega – čudesa).

Naslednji premi govor navaja besede Herodovega nasprotnika, Janeza Krstnika. Te po pomenu in učinku niso monološke: namenjene so Herodu, zadevajo pa vzrok njunega nasprotja – Herodovo zvezo z bratovo ženo Herodiado, zvezo, kakršna po večkrat ponavljani svtopisemski zapovedi o dosledni monogamnosti (prim. Mt 5, 32; Mt 19, 9) ni dovoljena. Zato, kakor kmalu zvemo, prizadenejo tudi Herodiado in zbudijo v njej maščevalnost. Nasprotno od sorazmerno gostobesedne, tristavčne Herodove eksklamacije in nasprotno od Krstnikove lastne, v enem prejšnjih poglavij Matejevega evangelija (Mt 3, 1–12) navedene bobneče pridige, obsega ta premi govor kratko, toda ostro, povsem nedvoumno sodbo, pravzaprav prepoved, ki se v repertoarju retoričnih figur imenuje dehortatio:

Mt 14, 4

Matej:	Ouk éxesti soi échein autén.
Hieronim:	Non licet tibi habere eam.
Erazem:	Non licet tibi habere eam.
Bridges:	Tibi non licet hanc uxorem fratris habere.
Luther:	Es ist nicht recht das du sie habest.
Trubar:	Onu nej prou, de ti no imaš.
Dalmatin:	Tu nej prou, de ti njo imaš.
Kastelec:	Nej prou de ti njo imaš.

Hieronim je ta stavek izoblikoval v dveh izokolonih (óóóóó óóóóó), ki se skoraj docela ujemata z že omenjeno ritmično shemo prerokovega polnega imena (Joannes Baptista : óóóóóó). Janezovo svarilo je torej ritmiziral in s tem dodatno, čeprav le indirektno poudaril. Erazem Hieronimovega prevoda tu ni spreminjal. Bridges je učinek kratke obsodbe razblinil z vstavitvijo mašila (hanc) in zamenjavo dvozložnega osebnega zaimka (eam) s petzložno sintagmo (uxorem fratris), ki deluje kot odvečna, ne retorično funkcionalna ponovitev pravkar navedenega pojasnila o Herodiadi, čeprav tu ne opredeljuje Herodiadine osebe, ampak opozarja, kaj je vzrok za Krstnikovo obsodbo Herodove zveze z njo. – Drugi prevajalci ritmiziranja niso obnovili, Janezovo izzivalno ugotovitev pa so poudarili s simetričnima besednima poudarkoma na koncu glavnega in odvisnega stavka v tem kratkem podredju (prou – imaš).

Tretji, ženski premi govor ni neposredno dialoški, z vsebinskega vidika pa vendarle je, saj gre dejansko za dvojen odgovor: navezuje se na

Herodovo izjavo, da bo nečakinji-pastorki izpolnil kakršnokoli željo, ker mu je ugajal njen ples – čeprav o tej izjavi pripovedovalec samo poroča in je ne navaja v obliki premega govora; hkrati pa je tudi maščevalna reakcija na Krstnikovo dogmatsko obsodbo Herodovega in Herodiadinega zasebnega razmerja, obsodbo, ki jo je avtor učinkovito izoblikoval v pravkar obravnavanem direktnem govoru, dehortaciji.

Premi govor Herodiadine hčere je sestavljen prav tako premišljeno in učinkovito kakor prejšnja dva. Začne se s terjatvijo »daj mi«, ki glede na Herodovo prejšnjo ponudbo ali obljubo učinkuje kot naraven, pričakovan odgovor. Nato njene besede pretrga naknadna, t.j. inverzna napoved premega govora, ki ga pripovedovalec navadno postavi pred začetek citiranih besed. Ta vrivek ustvarja zarezo, premolk po nakazani, a še ne konkretizirani zahtevi Herodiadine hčere, po besedah, ki zbudi jo zanimanje in pričakovanje, kaj bo hotela dobiti od Heroda. Toda tudi po premolku tega ne pove takoj, temveč stopnjuje napetost in najprej določi, kje, kdaj in kako naj ji kralj izpolni še ne izraženo željo: »tukaj« je po smislu krajevno in časovno določilo, saj pomeni »tukaj in zdaj«, na samem praznovanju kraljevega rojstnega dne; »na pladnju«, »na krožniku«, pač v nekakšni posodi, ki je ob take vrste praznovanju pri roki. Vse to ni videti nič posebnega, učinkuje kot retorično zavlačevanje pred izrekom poglobitnega – namreč zaželenega predmeta. Tega govoreča oseba navede na koncu svojega premega govora: Herodiadina hči po materinem navodilu zahteva glavo, in čisto nazadnje pove še to, čigavo. Šele potem, ko je želja v celoti izrečena, se pokaže, kako kruta in krvoločna je bila prej na videz nedolžna konkretizacija »tukaj na pladnju«. Učinek tega določila je torej drugačen, dokler ne vemo, na kaj se nanaša, kakor takrat, ko to zvemo, in o tej spremembi je mogoče reči, da ni samo retorična, ampak v pravem pomenu besede dramatična. Vsekakor pa gre spet za stavčno figuro, v retoričnem izrazoslovju imenovano optatio, ki jo z notranjim razporedom in dramatičnimi učinki vred ohranjajo vsi obravnavani prevodi, le da razen vseh treh latinskih opuščajo inverzno napoved po uvodnem delu premega govora:

Mt 14, 8

Matej:	Dós moi, phesîn, hôde epi pînaki tèn kephalèn Ioánnou toû Baptistoû.
Hieronim:	Da mihi, inquit, hic in disco caput Joannis Baptistae.
Erazem:	Da mihi, inquit, hic in patina caput Joannis Baptistae.
Bridges:	[...] mihi (ait) largire Johannis Hic caput in patina Baptistae.
Luther:	Gib mir her auff eine Schüssel das heubt Johannis des Teuffers.
Trubar:	Daj meni tukaj veni skledi tiga Joannesa Kerstnika glavo.
Dalmatin:	Daj meni letu v'eni skledi, Joannesa Karstnika glavo.
Kastelec:	Daj meni letukaj v'skledo glavo Joannesa Karstnika.

Prevajalci tudi to preračunano optacijo enako kakor Herodovo absurdno eksklamacijo in Janezovo dogmatsko dehortacijo poudarjajo še z dodatnimi retoričnimi sredstvi na nepomenski, fonični ravni, predvsem s ponavljanjem posameznih glasov ali glasovnih sklopov.

Hieronim tako kakor v Herodovi eksklamaciji onomatopoeično nakazuje govorjenje z zvišanim glasom, v napetosti in razburjenju, s kopičenjem poudarjenih in nepoudarjenih vokalov, i': mîhi inquit hic in dis-

co [...] Ioannis Baptistae; ti obdajajo glasovno drugačno in zato kontrastno poudarjeno besedo *caput*. – Erazem in za njim Bridges sta z izbiro samostalnika *patina* namesto *discus* za izvirnikov *ho pínaks* uvedla ujemanje glasov *a*, *p* in *t* v ključnih besedah *patína – caput – Baptistae*.

Luther je ravnal podobno, toda manj izrazito. V njegovem prevodu sta aliterirani nemški besedi *her* in *heubt*, ujemata se poudarjena diftonga v besedah *heubt* in *Teuffers*, tako da so pomensko poudarjene besede *her – heubt – Teuffer* kljub vmesnim besedam zvočno povezane.

Trubar umetelno povezuje uvodne besede z dvema prepletajočima se homoiotelevtoma: *‚daj – tukaj‘* in *‚meni – veni – skledi‘*, *‚glavo‘* pa postavi na poudarjeni konec stavka.

Dalmatinov prevod se večidel ujema s Trubarjevim; ker pa besedo *‚tukaj‘* opušča, beseda *‚daj‘* zgubi zvočni odmev in tako se Trubarjev homoiotelevton zgubi.

Kastelčev prevod ga malo spremenjenega spet obnavlja v besedah *daj – letukaj*, zato pa leksiko in besedni red spremeni drugod in homoiotelevton *‚meni – veni – skledi‘* nadomesti s šibkejšima, enozložnima homioptotoma *‚skledo – glavo‘* in *‚Joannesa Krstnika‘*.

Vsebinsko in kompozicijsko poudarjena mesta torej vseskozi podpira spremljava zvočnega okrasja. Evfonična retorična sredstva so značilna ne samo za premi govor (*sermocinatio*), temveč tudi za pripoved (*narratio*), se pravi za celotno besedilo. Izrazita je tudi ritmična intonacija besedila – občasno ponavljanje izokolona (o)óóóóó, ki je na zaključku periode imenovan *cursus planus*. Pojavlja se ne samo v imenu osrednje osebe, t.j. Janeza Krstnika, in v njegovem premem govoru, ampak tudi drugod, skupaj okrog dvajsetkrat. Približno toliko jih imata tudi Hieronimov in Erazmov prevod, medtem ko jih Luthrov premore nekako pol manj. Trubarjev in Dalmatinov prevod sta v tem pogledu ob boku Luthrovemu, Kastelčev pa jih ima nekaj več.³

Izokoloni se v precejšnji meri ujemajo z besednimi mejami, čeprav ne popolnoma; včasih so besede za kakšen nenaglašen (kratek) zlog pred prvim naglašenim (dolгим) daljše, kar pa sheme (o)óóóóó ne spreminja. Te ritmično organizirane besedne enote v izvirniku in v latinskih prevodih, posebno v Hieronimovem, večinoma poudarjajo zaključne dele stavkov.

V Luthrovem in v slovenskih prevodih pa manj izrazito ritmizirana odtehtajo pogostejše poudarjeni začetki stavkov. Retorično sredstvo za tovrstni poudarek je ponavljalna figura anafora. Za obravnavane prevode – razen za Bridgesovega, ki zaradi metruma včasih potrebuje mašila – je značilno, da se v njih ne ponavljajo pomensko odvečne besede. Funkcija ponavljanja torej ni samo evfonična, ampak ostaja hkrati tudi vsebinska, pravzaprav logično-gramatična, saj so anafore sestavljene skoraj izključno iz prirednih in podrednih veznikov.

Kakor je bilo že omenjeno, je prvi del zgodbe, tisti, ki neposredno sledi uvodu (Mt 14, 3–5), pripovedovan retrospektivno. Pripovedovalec vse, kar pove, pojasnjuje z opisom prejšnjih dogodkov: Herodov uvodni vzklík razloži z njegovo nasilnostjo – s tem, da je Herod nekoč prej vrgel Janeza v ječo; to pa je storil zato, ker mu je Krstnik branil imeti Herodiado in si s tem lastil pravico razsojanja o zadevah, ki naj bi sodile v kraljevo, ne v prerokovo pristojnost. Zaradi tega bi ga Herod takrat najrajši ubil, vendar tega ni storil, ker se je bal ljudstva, pravzaprav javnega mnenja. To je povedano v sklopu stavčnih konstrukcij, oprtih na verigo vzročnih veznikov:

	<i>Mt 14, 3</i>	<i>Mt 14, 4</i>	<i>Mt 14, 5</i>
Matej:	(gár) – diá	(gár)	kaí – hóti
Hieronim:	enim – propter	enim	et – quia
Erazem:	nam – propter	enim	et cum – propterea
Bridges:	namque – causa	(quippe)	atque
Luther:	denn – wegen	denn	und – aber – denn
Trubar:	zakaj – za volo	zakaj – oli	inu – oli – zakaj
Dalmatin:	zakaj – za volo	zakaj – ali	inu – ali – zakaj
Kastelec:	zakaj – za volo	zakaj – ali	ali – zakaj

V srednjem delu (*Mt 14, 6–9*), ki ga Luther začenja z novim odstavkom, se vzročno pojasnjevanje dogajanja s preteklimi dogodki konča. Dejanje se obrne iz regresivne v progresivno smer, položaj pa slej ko prej ostane konflikt: Herod sicer nerad, »žalosten« (contristatus, trawrig), danes bi morda rekli razdvojen ali preplašen, nazadnje vendarle da Janeza obglaviti, ker je Herodiadini hčerki nehote sam dal priložnost, da je to izsilila od njega. Tu odvisniki v stavčnih periodah prehajajo v protivno-posledične in uvajajo jih ustrezni vezniki:

	<i>Mt 14, 6</i>	<i>Mt 14, 7</i>	<i>Mt 14, 8</i>	<i>Mt 14, 9</i>
Matej:	–	Hóthen	dé	kaí – diá
Hieronim:	autem	unde	at	propter – autem
Erazem:	cum autem	unde cum	at	Et – attamen propter
Bridges:	quando	inde	sed	sed propter – propter
Luther:	aber	darumb	und als	doch – und
Trubar:	pak	zatu	pag	oli za volo
Dalmatin:	pak	zatu	inu	oli viner za volo
Kastelec:	ali	zatu		za volo – pak

Dejanje torej poteka kot splet vzrokov, ki privedejo do Krstnikove smrti, take vrste pripovedovanje pa so imeli nekateri avtorji, npr. Quintilian, za retorično figuro ratio ali aetiologia (Lausberg, 1960, 430).

Zaključni del (*Mt 14, 10–12*) obsega pripovedovalčevo poročilo o Herodovem ukazu za usmrtitev in ravnanje s Krstnikovim truplom. Izoblikovano je v treh prirednih stavčnih periodah, retorično izdelanih kot continuatio s polisindetonom. Trubar je opazil, kako se polisindeton v izvirniku stopnjuje, in ga je tako kakor Luther na koncu (*Mt 14, 12*) še okrepil: oba sta grške in latinske deležniške konstrukcije razvezala v samostojne priredne stavke. Sicer pa je prav tu spet videti, da je Trubar upošteval poleg Hieronimovega tudi Erazmov latinski prevod, tako kakor najbrž pred njim že Luther. Erazem namreč rabi več prirednih veznikov kakor Matej in Hieronim, vendar jih variira (ac, atque), ne pa dodaja enake (et). Analogno tudi Trubar ne ponavlja samo veznika 'in', ampak ga variira z vsebinsko modificiranim 'nato' in s sinonimnim 'ter', tako kakor že v prvem polisindetonu (*Mt 14, 3*; prim. op. 2):

10. Inu on pošle
tar odseka Joannesu glavo v ti ječi
11. Inu nega glava je bila semkaj pernesena v eni skledi,
inu je dana tej deklici,
inu ona to nese suji materi.

12. Inu nega mlaši prido
tar vzdigno nega telu /³inu vzdignejo tu nega telu
inu je pokopajo.
Inu prido /³Natu gredo
tar tu oznanijo Jezusu.

Dalmatin je monotonijo prirednih 'inu' v začetku zadnjega priredja pretrgal malo drugače, s časovnim prislovom 'tedaj', medtem ko se je Kastelec očitno držal le starejših vzorov – Mateja in Hieronima – in zato obdržal samo ponavljajoči se 'in', ne da bi ga variiral s sinonimi. Na preglednici sta število in variiranost prirednih veznikov v polisindetonihi videti takale:

	Mt 14, 3	Mt 14, 10	Mt 14, 11	Mt 14, 12
Matej:	1	1	3	3
Hieronim:	2	2 (1 + 1)	3	3
Erazem:	2 (1 + 1)	1	3 (1 + 1 + 1)	4 (3 + 1)
Luther:	1	2	3	5 (4 + 1)
Trubar:	2 (1 + 1)	2 (1 + 1)	3	5 (3 + 2)
Dalmatin:	1	2	3	4
Kastelec:	2	2	3	4

Tudi v zaključnem razpletu dogodkov (Mt 14, 10–11) in v epilogu (Mt 14, 12), pripovedovanem s polisindetično oblikovanimi stavčnimi periodami, so poleg izrazite anafore z gramatično-retorično funkcijo v vseh prevodih uporabljene še druge retorične figure.

Hieronim ima več homoiotelevtov, npr. neposredno povezanega *et alatum est – et datum est*, in nekaj prepletajočih se: *discipuli eius tulerunt corpus eius; accedentes – venientes; tulerunt – sepelierunt – nunciaverunt*.

Erazem nekoliko spreminja leksiko, ker išče izvirniku, pa tudi svojemu času ustreznejše pomenske odtenke in sinonimne variante. Te še danes veljajo za stilistične izboljšave (Kelly, 1979, 74, tudi 170), vendar v primeri s Hieronimom spreminja tudi besedni red, stavčne poudarke in ritem, pri čemer reducira zvočne figure.

Luthrov prevod ima podobna besedna, zlogovna in vokalna ujemanja kakor Hieronimov, večinoma spet pri glagolskih oblikah: *und schicket – und entheubtet – Heubt; getragen – gegeben; Mutter – Jünger; kamen seine – namen seinen – kamen; und begruben – und verkündigten*.

Trubar je izbral vsebinsko ustrezno slovensko leksiko in s tankim posluhom izrabil njene možnosti za celo vrsto homoiototov in homoiotelevtov: *veni skledi: nega – nega; glava – dana; prido – vzdigno – prido; pokopajo – oznanijo*. V nekoliko redigiranem besedilu za tretji natis v *Celem Novem Testamentu* evfonije ni prizadel, le da je zapovrstna ujemanja (AAAbb) delno spremenil v izmenična ali oklepajoča (AbbAA): *prido – vzdignejo – pokopajo – oznanijo*. V tem prevodu je uporabil tudi ritmično ujemajoči se daktilski (óoo) in zraven še delno asonirani (e-i : e-i) besedni par *deklici – materi*. Dalmatin in Kastelec sta Trubarjevo leksikalno rešitev sicer prevzela, njen ritmični učinek pa sta oslabila s spremembo besednega reda. Veliko pozneje je to besedno dvojico uporabil Prešeren v verzu »meni mladi *deklici*, *neporočeni materi*« (Nezakonska mati) in jo dopolnil še z aliteracijo (meni mladi ... materi) in notranjo rimo (meni – neporočeni).

Dalmatin je prevzel od Trubarja ponavljalno figuro *perneseni v' eni skledi*, sicer pa je uvedel več svojih: *je tje – je vječi*; *glava – dana*; njegovi Jogri. Zaključni polisindeton je kot anaforo okrepil še z enozložno enklitiko *,so'*, tako da se predzadnji trije stavki začnejo z *,inu so'*, zadnji pa je tako kakor pri Trubarju drugačen od prejšnjih treh, vendar tudi različen od Trubarjevega: v njem je kontinuirani anafori z veznikom *,inu'* dodan še homoiotelevton, ali po novejši terminologiji asonanca na vokal *,u'*: *inu tu – Jezusu*.

Kastelčev prevod večji del ponovitev prevzema po Trubarjevem in Dalmatinovem (v eni skledi; deklici – materi; njegovi Jogri; trojna anafora z *,inu so'*), dodal je le uvodno analogijo zaključni anafori – kombinaciji *,inu je'* v prvem priredju tega sklopa.

Po vsem tem je pač očitno, da je zgodba o smrti Janeza Krstnika v izvirniku in v prevodih izoblikovana literarno, umetniško.

Evangelist Matej jo je izdelal kot samostojen vložek, ki pa je funkcionalno vpet v celoto. Glavna, čeprav ne kontinuirana, ampak velikokrat pretrgana pripovedna linija evangelija je Jezusova biografija, njena spremljava in podrejena paralela je Krstnikova biografija. Ta je prav tako fragmentarna, toda veliko krajša, manj podrobna, zajeta le na stičiščih z Jezusovo. Ta stičišča so za učinek celote pomembna, ker poudarjajo avtorjevo sporočilo z dveh perspektiv: Jezus in Janez se ukvarjata z enako dejavnostjo – oba sta preroka in učitelja, vizionarja in moralista; obema pripisujejo nadnaravne zmožnosti in oba nastopata s podobnih ali celo enakih nazorskih izhodišč. Oba sta za svojo okolico nenavadni, skrivnostni osebnosti, ki ju pogosto zamenjujejo, in po tem sta podobna marsikaterim pravljičnim, bajeslovnim in literarnim junakom.

Zgodba o Krstnikovem koncu je poseben del njune paralelne življenjske zgodbe: Krstnik umre nasilne, krvave, grozne smrti, kakor pozneje Jezus. Na eni strani je torej ta zgodba dopolnilo in zaključek Krstnikove biografije, na drugi strani pa kot paralela poznejšemu zaključku Jezusove biografije indirektna napoved razpleta glavnega pripovednega toka: ima torej hkrati funkcijo epiloga in prologa. Čeprav sama po sebi ni videti prav nič metaforična, ampak stvarno historio-grafska, ima v sklopu celote večpomensko, poleg denotativne tudi simbolno razsežnost.

Za razumevanje te zgodbe kot dela celotnega evangelija je torej odločilno poznavanje tega, kar je o Janezu Krstniku in njegovem razmerju z Jezusom povedano drugod, obsežneje (Mt 3; 11, 2–19) ali mimogrede (Mt 4, 12; 9, 14; 21, 25–26). Na kratko, v nekakšnem povzetku bistvenega, pa Matej s Herodove perspektive omenja povezanost osrednje evangeljske osebe s svojim prerokom tudi v začetku obravnavane vložne zgodbe: v Herodovi zavesti sta njuni osebi povezani, izenačeni, zamenljivi. Vzrok za tako sklepanje je na realni, racionalni ravni Herodova nepoučenost, in na prav tako realni čustveni ravni »slaba vest« zaradi tega, ker je zlorabil oblast nad prerokovim telesom in fizičnim življenjem, ter strah pred posledicami umora, nezavedno pričakovanje nasprotnikovega maščevanja. Toda v kontekstu evangelistovih sporočil je mogoče razbrati, da napačno sklepanje morilskega oblastnika vendarle ni brez globlje podlage, saj se njegova slutnja, da gre pri Krstniku kot Jezusovem dvojniku za nekaj posebnega, za nekaj, kar presega vsakdanje dogajanje in empiristične razlage, dejansko ujema z avtorje-

vim stališčem. V širši povezavi je besedilo torej spet večpomensko, Herodovo spontano sklepanje je hkrati zgrešeno in pravilno.

Vložno zgodbo torej povezuje s celotnim evangelijskim besedilom razmerje med Jezusom in Janezom Krstnikom, ki je obdelano v drugih segmentih evangelija. Za potek in organizacijo te zgodbe pa je odločilen prerokov konflikt s tremi osebami, ki nastopajo samo v tem odlomku, vse tri kot Krstnikovi sovražniki, vendar ne brez medsebojnih trenj.

Krstnikov odločilni nasprotnik je Herod, tu imenovan tetrarh. Po tem nazivu se loči od svojega očeta, judejskega kralja Heroda, ki je Jezusu že kot novorojenčku stregel po življenju in zato dal poklati vse betlehemske dečke pod dvema letoma starosti (Mt 2, 16). Tetrarha Heroda imenujejo zgodovinski viri Herod Antipas ali samo Antipas, Matej pa s svojim poimenovanjem posredno opozarja na enako ravnanje obeh Herodov in na njuno analogno vlogo v Jezusovem in Krstnikovem življenju: tako kakor sta si podobni njuni življenjski zgodbi, je podobno tudi ravnanje njunih vladarskih preganjalcev, tetrarh Herod je torej nekakšen alter ego Heroda Velikega.

Najbolj očitno pa sta v samem besedilu vložne zgodbe izenačeni Krstnikovi sovražnici, ženski protagonistki: Herodiadina hči, ki neposredno zahteva in dobi Krstnikovo glavo, sploh ni omenjena z imenom in se Krstniku izrecno maščuje kot materin alter ego. A tudi Herodiada je samo Herodova last – in to Krstnika moti le zato, ker je moževa bivša svakinja, saj je bila prej žena njegovega starejšega brata Filipa, ne moti pa ga, ker je hkrati Herodova nečakinja, saj je hči najstarejšega brata obeh svojih mož, Aristobula (Calvocoressi, 1988, str. 24–25, 82, 247). Pri tem mu zanj pravzaprav sploh ne gre: njegova tarča, naslovljenec njegovih očitkov je Herod, Herodiada je samo njihov vzrok. Z njo se prerok ne pogovarja, z njenim stališčem ne računa, ne obravnava je kot osebo, ampak kot predmet – toda Herodiada ima izrazito stališče in ga tudi samostojno, brezobzirno in iznajdljivo uveljavi, brž ko se ji ponudi priložnost za to.

Zgodba je torej organizirana kot prikaz konfliktov med osebami in pripoved o posledicah njihovih medsebojnih nasprotij. Poročanje o dogajanju avtor učinkovito prepleta z navajanjem premih in odvisnih govorov, in tako kompozicijo ohranjajo tudi vsi prevodi, na katere se je opiral Trubar. Hieronimova *Vulgata*, Erazmova latinska verzija in Luthrova *Nemška biblija* so vsaka zase dognano – in nedvomno prav zaradi tega vsaka v svojem času in okolju tako odmevno – umetniško besedilo. To, da je Trubar imel ob nastajanju svojega prevoda pred sabo ravno te zglede, čeprav bi si lahko izbral kakšne druge, ne govori samo o njegovi nazorski orientaciji, ampak tudi o njegovem literarnem posluhu. Tega je izpričal tudi z izvirnimi zvočnimi figurami, z iznajdljivo izrabo možnosti pomensko ustrezno izbrane ter morfološko in sintaktično spretno urejene slovenske leksike. Njegova retorična figuralika je funkcionalno analogna figuraliki zvočno različnih, a pomensko ujemaajočih se primerjanih drugojezičnih verzij Matejeve zgodbe.

Zaradi teh lastnosti je Trubarjev prevod postal nepogrešljiva opora poznejšim slovenskim – neposredno Dalmatinovemu, posredno, prek Dalmatinovega, nato tudi poznejšim. Dalmatinov se med drugojezičnimi sicer močnejše opira na Luthrovega, Kastelčev pa na Hieronimovega, kar se pozna tudi njunemu različnemu uveljavljanju figuralike.

Analizirani odlomek kaže, da so slovenski biblijski prevodi v obdobju reformacije ne glede na medsebojno različnost uresničevali Trubar-

jevo programsko zvestobo izvirniku in da te načelne opredelitve niso razumeli enostransko, le kot obvezo za ustrezno vsebinsko rekonstrukcijo izvirnika, ampak v celoti, saj so uspešno obnovili tudi njegovo literarno zgradbo in retorične učinke.

(Konec v prihodnji številki)

OPOMBE

Razprava je dopolnjen referat (*Literarna retoričnost v slovenskem reformacijskem in protireformacijskem bibličnem prevodu*), ki je bil prebran 3. julija 1987 na znanstvenem simpoziju »Obdobje baroka v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi«.

Zahvaljujem se prof. Francetu Novaku (Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU), ki mi je prijazno olajšal dostop do kopij slovenskih protestantskih tiskov; mag. Marjeti Šašel-Kos za pregled transkripcije in razlage grškega izvirnika; kolegici Vlasti Pacheiner-Klander in članom uredniškega odbora »Primerjalne književnosti« za kritično branje rokopisa.

¹ Prim. sodobni prevod dr. Franca Rozmana v *Svetem pismu nove zaveze*, 1984, str. 60–61:

¹Ob tisti priložnosti je četrtni oblastnik Herod slišal, kar so govorili o Jezusu. ²Rekel je svojim dvorjanom: »To je Janez Krstnik! Vstal je od mrtvih in zato delujejo v njem čudežne moči.« ³Herod je namreč dal Janeza prijeti, ga vkleniti in vreči v ječo zaradi Herodiade, žene svojega brata Filipa, ⁴ker mu je Janez rekel: »Ni ti je dovoljeno imeti.« ⁵Hotel ga je umoriti, a se je ustrašil ljudstva, ker je imelo Janeza za preroka. ⁶Ko je Herod obhajal rojstni dan, je Herodiadina hči plesala pred njim in mu je bila tako všeč, ⁷da ji je s prisego obljubil dati, karkoli bi si zaželela. ⁸Ona pa je na materino prigovarjanje rekla: »Daj mi pri priti na pladnju glavo Janeza Krstnika.« ⁹Kralj se je razžalostil, toda zaradi prisege in gostov jo je ukazal dati. ¹⁰Poslal je obglavit Janeza v ječi. ¹¹Prinesli so na pladnju njegovo glavo in jo dali deklici, ta pa jo je odnesla materi. ¹²Prišli so Janezovi učenci, vzeli truplo in ga pokopali, potem pa šli in to sporočili Jezusu.

² Prim. *Mt 14, 3*:

Matej: Ho gār Heródēs kratésas tòn Ioánnēn, édesen autòn, kai étheto en phylakēi [...]. Hieronim: Herodes enim tenuit Joannem et alligavit eum et posuit in carcerem [...]. Erazem: Nam Herodes ceperat Joannem et vinxerat, ac posuerat in carcere [...]. Bridges: Herodes ipsum comprehensum namque Iohannem / vinxerat, coniecerat arcta in carceris illum [...]. Luther: Denn Herodes hatte Johannem gegrieffen gebunden und in das Gefengnis gelegt [...]. Trubar: zakaj Erodež je bil Joannesa ujel inu zvezal tar postavil vto ječo [...]. Dalmatin: Zakaj Erodež je bil Joannesa vluvil, zvezal inu v'ječo vergal [...]. Kastelec: Zakaj Herodež je bil Joannesa vluvil, inu zvezal, inu u'ječo postavil [...].

³ Trubar: ¹Erodež tetraharha; ²gsui družini; ³postavil vto ječo; ⁵Preroka držali; ⁶dobru dopalu; ⁷oblubil ni dati; ona prosila; ⁸za volo prisege; per tej mizi sedeli; ¹⁰Joannesu glavo.

Dalmatin: ¹V témistim času; ²je djal k'svoim hlapcom; ⁵bi bil rad njega vmuril; Preroka držali; ⁶plesala pred njimi; dobro dopadlu; ⁷s prisego oblubil; hotil njej dati; kar bi kuli prosila; ⁸bila podvučena; ⁹per mizi sedeli; ¹⁰glavo usekal; ¹¹deklici dana; ¹²so jo pokopali.

Kastelec: ¹je slišal Herodež; ²djal k svojim hlapcom; ³ta kraftna čudesa; Joannesa vluvil; u' ječo postavil; ⁵preroka držali; ⁶plesala u' sredi; ⁷z' eno persego; oblubil ni dati; od njega prosila; ⁹per mizi sedeli; ¹⁰glavo usekal; ¹¹deklici dana; ¹²so perstopili; so ga pokopali.

⁴ Matej: 10. Kai pémpsas apekephálishē tòn Ioánnēn en tēi phylakēi. 11. Kai enéchthe he kephalē autoú epi pínaki, kai edóthe tōi korasioi; kai énegke tēi metrí autēs. 12. Kai proselthóntes hoi mathetai autoú éiran tò sōma, kai éthapsan autó; kai elthóntes apéggeilan tōi Iesoú.

- ALTER, Robert, in KERMODE, Frank (ur.), 1987: *The Literary Guide to the Bible*. London.
- BREZNIK, Anton; 1917: *Literarna tradicija v »Evangelijih in listih«*. Dom in svet XXX, 1917, str. 170–174, 225–230, 279–284, 333–347. Ljubljana. Ponatis: 21982: *Jezikoslovne razprave*. Ur. Jože Toporišič. Ljubljana.
- CALVOCORESSI, Peter, 21988: *Who's Who in the Bible*. (Penguin Dictionaries). London.
- CURTIUS, Ernst Robert, 21954: *Europäische Literatur und lateinisches Mittelalter*. Bern.
- FRYE, Northrop, 1982: *The Great Code. The Bible and Literature*. Toronto.
- KELLY, Louis G., 1979: *The True Interpreter*. Oxford.
- KENNEDY, George A., 1984: *New Testament Interpretation Through Rhetorical Criticism*. Chapel Hill – London.
- KLOEPFER, Rolf, 1967: *Die Theorie der literarischen Übersetzung*. München.
- KORUZA, Jože, 1984: *Cerkvene pesmi in pesmarice slovenskih protestantov*. – V: *Ta celi catehismus, eni psalmi* [...] od P. Truberja, S. Krellia inu od drugih sloshena [...]. Vitemberg, 1583. – Faksimile: 21984. Ljubljana.
- KOS, Janko, 1987: *Primerjalna zgodovina slovenske literature*. Ljubljana.
- KURET, Niko, 1970: *Praznično leto Slovencev*. III. Celje.
- LANHAM, Richard A., 21969: *A Handlist of Rhetorical Terms*. Berkeley – Los Angeles – London.
- LAUSBERG, Heinrich; 1960: *Handbuch der literarischen Rhetorik*. München.
- MELTZER, Françoise, 1987: *Salomé and the Dance of Writing*. Chicago, – London.
- MURPHY, James J., 1971: *Three medieval Rhetorical Arts*. Berkeley – Los Angeles – London.
- MURPHY, James J., 1974: *Rhetoric in the Middle Ages*. Berkeley – Los Angeles – London.
- NIDA, Eugene A., in TABER, Charles R., 1969: *The Theory and Practice of Translation*. Leiden.
- OROŽEN, Martina, 1986: *Stilni problemi Trubarjevega jezika*. V: *Seminar slovenskega jezika, literature in kulture*, XXII, 27–47. Ljubljana.
- PHILLIPS, J. B., 21960: *The New Testament in Modern English*. New York.
- POGAČNIK, Jože, 1968: *Zgodovina slovenskega slovstva I. Srednji vek, reformacija in protireformacija, manirizem in barok*. Maribor.
- POGORELEC Breda, 1986: *Dalmatinovo besedilo med skladnjo in retorično figuro in Bohoričeva gramatična norma*. V: *16. stoletje v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi*. (Obdobja 6). Ur. B. Pogorelec in J. Koruza. Ljubljana.
- PAZ, Mario, 21954: *The Romantic Agony*. London.
- RAJHMAN, Jože, 1986 a: *Pisma Primoža Trubarja (Korespondence pomembnih Slovencev 7)*. Ljubljana.
- RAJHMAN, Jože, 1986 b: *Trubarjev svet*. Trst.
- RUPEL, Mirko, 21966: *Slovenski protestantski pisci*. Ljubljana.
- SIMONITI, Primož, 1979: *Humanizem na Slovenskem*. Ljubljana.
- SMOLIK, Marjan, 1986: *Začetki slovenskega lekcionarja v delih naših protestantov*. V: *Družbena in kulturna podoba slovenske reformacije*, str. 167–174. Ur. Darko Dolinar. Ljubljana.
- STANOVNIK, Majda, 1987: *Trubar in problem literarnega prevoda*. *Primerjalna književnost* 10, 1987, št. 1, str. 1–15.
- SVETO PISMO NOVE ZAVEZE. *Evangeliji in Apostolska dela*. 1977. Prir. s sodelavci Janko Moder. Celovec.
- SVETO PISMO NOVE ZAVEZE. *Ob 400-letnici Dalmatinove Biblije*. 1984. Ljubljana.
- VINAY, J. P., in DARBELNET, J., 21968: *Stylistique comparée du français et de l'anglais. Méthode de traduction*. Paris.

Sveto pismo nove zaveze, Matejev evangelij:

a = Smrt Janeza Krstnika (Mt 14, 1–12)

b = Prilika o desetih devicah (Mt 25, 1–13)

0. Izvirnik:

- 0.1. (a, b) *Novum Testamentum*. Desiderii Erasmi Roterodami *Opera omnia*. VI. knjiga. Ur. Joannes Clericus. Leiden, 1705 (reprint: Hildesheim, 1962), str. 71–73 in 119.

1. Latinski prevodi:

- 1.1. (a, b) Hieronymus, konec 4. st.: Erasmus Roterodamus, *Paraphrases in Novum testamentum*. Desiderii Erasmi Roterodami *Opera omnia*. VII. knjiga. Ur. Joannes Clericus. Leiden, 1706 (reprint: Hildesheim, 1962), str. 83–84 in 127–128.
- 1.2. (a, b) Erazem, 1516: *Novum Testamentum*. Desiderii Erasmi Roterodami *Opera omnia*. VI. knjiga. Ur. Joannes Clericus. Leiden, 1705 (reprint: Hildesheim, 1962), str. 78 in 128–130.
- 1.3. (a, b) John Bridges, 1604: *Sacro-sanctum Novum testamentum Domini Servatoris nostri IESV CHRISTI, in Hexametros versus ad verbum & genuinum sensum fideliter in Latinam linguam translatus, per Iohannem Episcopum Oxonien sem*. London, 1604.

2. Nemški prevod:

- 2.1. (a, b) Martin Luther, 1545: D. Martin Luther: *Biblia Das ist die gantze Heilige Schrift*. III. dtv. München, 1974.

3. Slovenski prevodi:

- 3.1.1. (a, b) Primož Trubar: *Ta Evangeli svetiga Matevsha [...]* Tübingen, 1555.
- 3.1.2. (a, b) Primož Trubar: *Ta pervi Deil tige Noviga Testamenta [...]*. Tübingen, 1557.
- 3.1.3. (a, b) Primož Trubar: *Ta celi novi Testament [...]* Tübingen, 1582.
- 3.2. (b) Jurij Juričič: *Postilla [...]*. Ljubljana, 1578.
- 3.3. (a, b) Jurij Dalmatin: *Biblia, tu ie, vse svetu pismu [...]*. Wittenberg, 1584.
- 3.4. (b) Anonimus – po Thomasu Stapletonu, *Evangelia*. Začetek 17. stoletja. Rokopis: NUK, Ms 178. – Ant. Raič: *Stapleton*. Neznane prelaga telja evangelija preložena po Stapletonu v XVII. veku. Ljubljana, 1888, str. 36.
- 3.5. (b) Tomaž Hren – Janez Čandek: *Evangelia inu lystvi*. Gradec, 1612.
- 3.6. (b) Janez Ludvik Schönleben: *Evangelia inu lystvi*. Gradec, 1672.
- 3.7. (a, b) Matija Kastelec: *Sveto pismo*. 1680. Rokopis: NUK, Ms 578.

0. (a) Matej, po l. 72:

- XIV. μυγ 6 δυνάμεις πολλὰς, διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. Ἐν ἐκείνῳ τῷ
 2 καιρῷ ἤκουσεν Ἡρώδης ὁ τετράρχης τὴν ἀκοὴν Ἰησοῦ. Καὶ
 εἶπε τοῖς παισὶν αὐτοῦ, Οὗτός ἐστιν Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς·
μδ 6 αὐτὸς ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις
 3 ἐνεργοῦσιν ἐν αὐτῷ. Ὁ γὰρ Ἡρώδης κρατήσας τὸν Ἰωάν-
 νην, ἔδωκεν αὐτὸν καὶ ἔθηκε ἐν φυλακῇ, διὰ Ἡρώδιᾶδα
 4 τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Ἐλεγε γὰρ
 5 αὐτῷ ὁ Ἰωάννης, Οὐκ ἔξεσί σοι ἔχειν αὐτήν. Καὶ θέλων
 αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἰφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην

6 αὐτὸν εἶχον. Γενεσίῳ δὲ ἀγομίνων τοῦ Ἡρώδῃ, ὡρχή-
 7 σατο ἡ θυγάτηρ τῆς Ἡρωδιάδος ἐν τῷ μέσῳ· καὶ ἤρесе
 8 αἰτήσεται. Ἡ δὲ προβέβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς,
 9 Δός μοι, Φησὶν, ὥδε ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννη τοῦ
 10 Βαπτιστοῦ. Καὶ ἐλυπήθη ὁ βασιλεὺς· διὰ δὲ τοὺς ὄρκους
 11 ᾤχετο ἀπεκεφαλίσαι τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ. Καὶ ἠνέχθη
 12 ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ· καὶ
 13 ἤνεγκε τῇ μητρὶ αὐτῆς. Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐ-
 14 τοῦ ἔραν τὸ σῶμα, καὶ ἔθαψαν αὐτό· καὶ ἐλθόντες ἀπήγ-
 15 γαγαν τῷ Ἰησοῦ. Καὶ ἀκίσσας ὁ Ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν ἐκεῖ-

1.1. (a) Hieronim, po l. 382.

1In illo tempore audivit Herodes tetrarcha famam Jesu. 2Et ait pueris
 suis: Hic est Joannes Baptista: ipse surrexit a mortuis, et ideo virtutes operan-
 tur in eo. 3Herodes enim tenuit Joannem, et alligavit eum: et posuit in carcerem
 propter Herodiam uxorem fratris sui. 4Dicebat enim illi Joannes: Non licet tibi
 habere eam. 5 Et volens illum occidere, timuit populum: qua sicut prophetam
 eum habebant. 6Die autem natalis Herodis saltavit filia Herodias in medio, et
 placuit Herodi. 7Unde cum juramento pollicitus est ei dare quodcumque postu-
 laffet ab eo. 8At illa praemonita à matre sua, Da mihi, inquit, hic in disco caput
 Joannis Baptistae. 9Et contristatus est rex: propter juramentum autem, et eos
 qui pariter recumbebant, iussit dari. 10Misitque et decollavit Joannem in carce-
 re. 11Et allatum est caput ejus in disco, et datum est puellae, et attulit matri
 suae. 12Et accedentes discipuli ejus, tulerunt corpus ejus; et sepelierunt illud: et
 venientes nuntiaverunt Jesu.

1.2. (a) Erazem Rotterdamski, 1516:

In illo tempore audivit Herodes Tetrarcha famam Jesu. Et dixit famulis suis,
 Hic est Joannes Baptista: is surrexit a mortuis, & ideo virtutes agunt in illo.
 Nam Herodes ceperat Joannem, & vinxerat, ac posuerat in carcere propter Herodi-
 adem uxorem Philippi fratris sui. Dicebat enim illi Joannes, Non licet tibi ha-
 bere eam. Et quum vellet eum occidere, metuebat multitudinem, propterea quod
 illum ceu prophetam habebant. Quum autem celebraretur natalis Herodis, salta-
 bat filia Herodias in medio, & placuit Herodi. Vnde cum jurejurando pollicitus
 est, se daturum illi quicquid peteret. At illa, prius instructa a matre sua, Da
 mihi, inquit, hic in patina caput Joannis Baptistae. Et indoluit rex: attamen
 propter jusjurandum & eos qui simul accumbebant, iussit ei dari. Et missis
 carnificibus, amputavit caput Joannis in carcere. Et allatum est caput ejus in
 patina, datumque est puellae: atque illa obtulit matri suae. Et acceperunt
 discipuli ejus, & sustulerunt corpus, ac sepelierunt illud: abieruntque, & renun-
 ciarunt Jesu.

1.3. (a) John Bridges, 1604:

Tempore Tetrarcha Herodes audivit in illò
 Famam de Jesu. 2. Famulis eiu sique, Johannes,
 Hic Baptista (ait) est: vt qui de morte peremptis
 Surrexit, virtutes ergò & agunt in eodem.
 3. Herodes ipsum comprehensum namque Johannem
 Vinxerat, coniecerat arcta in carceris illum,
 Cauſa Herodias, quae vxor fuit ipsa Philippi
 Ipsius fratris. 4. Dicebat quippe Johannes
 Huic: Tibi non licet hanc vxorem fratris habere.

5. Quum simul atque cupiverat hunc occidere posse,
 Turbam formidabat, eum siquidem quod haberent
 Esse prophetae in star. 6. Verum nataliciorum
 Quando concelebranda dies Herodis adisset;
 Nata Herodiadis coram omnibus in medio ipsa
 Saltavit, placuitque Herodi. 7. Qui inde spon-
 dit Cum iuramentò, quicquid petisset ab ipso
 Esse daturum semet ei. 8. Persuasa sed ante
 Illa a matre suà; mihi (ait) largire Johannis
 Hic caput in patina Baptistae. 9. Tristis & est Rex
 Factus; sed propter iuramen, propter eosque,
 Qui simul accumbabant, dandum praecipit esse.
 10. Carnifice emissò, decollavitque Johannem,
 Ipso in carcere. 11. Et in patina allatum est caput eius,
 Quod datur atque puellae, ea matrique obtulit eius.
 12. Accedentes discipuli eius, corpus & illinc
 Asportaverunt, & mandavere sepulchro,
 Et venientes haec referebant omnia Jesu.

2.1. (a) Luther, 1545:

¹Zv der zeit kam das gerüchte von Jhesu fur den vierfürsten Herodes /
²Vnd er sprach zu seinen Knechten / Dieser ist Johannes der Teuffer. Er ist von
 den todten aufferstanden / darumb thut er solche Thatten. ³Denn Herodes hatte
 Johannem gegriffen / gebunden vnd in das Gefengnis gelegt / von wegen der He-
 rodias / seines bruders Philippus weib. ⁴Denn Johannes hatte zu jm gesagt /Es
 ist nicht recht / das du sie habest. ⁵Vnd er hette jn gerne getödtet / Furchte
 sich aber fur dem Volck / Denn sie hielten jn fur einen Propheten.

⁶Da aber Herodes seinen Jarstag begieng / Da tanzte die Tochter der Hero-
 dias fur jnen. Das gefiel Herodes wol / ⁷Darumb verhies er jr mit einem Eide / er
 wolt jr geben / was sie foddern würde. ⁸Vnd als sie zuuor von jrer Mutter zuge-
 richtet war / sprach sie. Gib mir her auff eine Schüssel das heubt Johannis des
 Teuffers. ⁹Vnd der König ward trawrig / Doch vmb des Eides willen / vnd dere
 die mit jm zu Tisch sassen / befalh ers jr zu geben. ¹⁰Vnd schicket hin /vnd
 entheubtet Johannes im gefengnis. ¹¹Vnd sein Heubt ward her getragen in
 einer Schüsseln / vnd dem Meidlin gegeben / vnd sie braht es jrer Mutter. ¹²Da
 kamen seine Jünger / vnd namen seinen Leib vnd begruben jn / Vnd kamen vnd
 verkündigten das Jhesu.

3.1.1. (a) Trubar, 1555:

V Tim iftim zhafu, Vslishi Erodesh zhetertiga deila kral, ta glas od Iesufa.
 Inu on pravi *gsui drushini*, Leta ie Ioannes kerstnik, on ie od smerti vstal, satu
 so nega deila taku fylna. Sakai Erodesh ie bil Ioannesfa viel, svesal tar postauil
 vto lezho, ja uolo te Erodiate, nega brata Filipoue shene. Sakai Ioannes ie
 knemu gial. Onu nei prou, de ti no imash. Inu on bi nega bil rad vmuril, oli se ie
 bal tih ludi, sakai oni so nega koker eniga Preroka dershali. Kadar ie pag
 Erodesh sui Roenidan obhaiel, *tukai te Erodiate Szhi pleshe* pred nimi, Tu ie
 dobru dopalu timu Erodeshu. Satu ie on sprijssego oblubil ni dati, *kar ona proffi*.
 Ona pag, koker ie poprei bila poduuzhena od nee matere, prau, Dai meni tukai
 veni skledi to *Ioanneseuo kerstnika* glauo. Inu ta kral shalofsten postane, Oli sa
 uolo *prifsege* inu tih kir so shnim per tei myfi sedeli, sapoue ni dati. Inu on
 poshle tar odjeka Ioannesu glauo vti lezhi. Inu nega Glaua ie bila jemkai per-
 neffena veni skledi, inu ie dana tei deklici, inu ona to neffe sui materi. Inu nega
 mlashi prido tar vsdigno nega tellu, inu ie pokopaio. Inu prido tar tu ofnanio
 Iesufu.

3.1.2. (a) Trubar, 1557:

V Tim iftim zhafu, Vslishi Erodesh Tetrarha ta glas od Iesufa. Inu on prau
 kfuim slushabnikom, Leta ie Ioannes kerstnik, on ie od smerti vstal, satu so

nega della taku fylna. Sakai Erodeshe ie bil Ioannesfa viel, *inu* s'uefal tar poštaul vto lezho, *ša* uolo te Erodiade, nega brata Filipoue shene. Sakai Ioannes ie kne-mu dial, Onu nei prou, de ti no imash. Inu on bi ga bil rad vmuril, oli *on* *še* ie bal tih ludi, *sakai* oni *šo* nega koker eniga Preroka dereshali. Kadar ie pag Erodeshe sui Royenidan obhaiel, *ie te Erodiade Szhi plessala* pred nimi, Tu ie dobru dopalu timu Erodeshu. Satu ie on *špři* *ššego* oblubil ni dati, *kar kuli bi ona proššila*. Ona pag, koker ie poprei bila poduuzhena od nee matere, pravi, Dai meni tukai veni skledi *tiga Ioannesfa kerštnika* glauo. Inu ta kral shaloften poštane, Oli *ša* uolo *te priššege* inu tih kir *šo* shnim per tei myši *šedeli*, šapoui ni dati. Inu on poshle tar odšeca Ioannesu glauo vti lezhi, Inu nega Glaua ie bila semkaj perneššena ueni skledi, inu ie dana tej dekllici, inu ona to nešše sui materi. Inu nega Mlashi prido tar vsdigno nega tellu, inu ie pocopaio. Inu prido tar tu ošnanio Iesu fu.

3.1.3. (a) Trubar, 1582:

V primeri z verzijo iz l. 1557 so spremembe samo pravopisne, poleg tega je izpuščen člen (= zlog) v sintagmi *šo shnim per miši šideli* in spremenjena stavčna, t. j. tudi ritmična konstrukcija v zaključni kompoziciji:

Materi, inu nega Mlashi prido *inu vsdigneio tu* nega tellu inu ie pocopaio. *Natu gredo* tar tu ošnanio Iesu fu.

3.3. (a) Dalmatin, 1584:

V Tém ištím zhašsu je glas od Iesuša prišhāl pred Erodesha Tetrarha. Inu on je djal k' švoim Hlapzom: leta je Ioannes Kārštnik: On je od šmerti gori vštāl, satu on dela takova možna della. Sakaj Erodeshe je bil Ioannesfa vluvil, svesal inu v'jezho vèrgal, sa volo Erodiade, njegoviga Brata, Philippa, Shene. Sakaj Ioannes je k'njemu djal: Tu nej prou, de ti njo imash. Inu on bi bil rad njega vmuril, ali *še* je folka bal. Sakaj ony *šo* njega sa eniga Preroka dèrshali. Kadar je pak Erodeshe svoj rodni dan obhajal, je te Erodiade Hzhzy plessala pred nymi: inu tu je Erodeshu dobru dopadlu. Satu je on njej s'eno priššego oblubil, de bi hotil njej datj, kar bi kuli proššila. Inu ona, ker je poprej od svoje Matere taku bila podvuzhena, je djala: Daj meni letu v'eni Skledi, Ioannesfa Karštnika Glavo. Inu Krajl je shaloften poštāl: ali vinèr sa volo te priššege, inu teh, kateri *šo* shnym pèr Misi šedeli, je on porozhil njej jo dati. Inu on je tje pošlāl, inu je Ioannesu v' jezhi Glavo všekal, inu njegova Glava je bila pèrneššena v'eni Skledi, inu tej Deklici dana: inu ona je njo svoji Materi pernešša. Tedaj *šo* prišhli njegovi logri, inu *šo* vseli njegovu tellu, inu *šo* je pokoppali, inu *šo* prišhli inu tu ošnanili Iesu fu.

3.7. (a) Kastelec, 1680:

1. Vunim ištím Zhašsu je šlišhal Herodeshe, / vjuda zhes Zheterti deil Iudovske deshele, / 2. glas od Iesuša: * inu on je djal k' švoim / hlapzom: letá je Ioannes Karštnyk: on je / od šmerti gori vštāl, inu satú muzh imajo / 3. skusi nega ta kraftna shudešša. * sakai / Herodeshe je bil Ioannesfa vluvil, inu / svèsal, inu u'jezo poštaval sa volo Erodiade / 4. niegoviga brata shene. * sakai Ioannes je / k'niemu diál: nei prou de ti njo imash; / 5. * rad bi ga bil umoril, ali *še* je folka bal: / sakai ony *šo* nega sa eniga Preroka / 6. dereshali. * Ali kadar je bil gúd Herodeshou, / je te Erodiade hzhzy plessala u'šredi, inu / 7. je Herodeshu dopadla. * satú s'eno peršego / je njei oblubil dati kar koli bi od njega pro- / 8. ššila. * Inu ona od matere podvuzhena, / pravi, dai meni letukai v'sklédo glavo / 9. Ioánnesa Karštnika. * Inu kral je shaloften / poštāl sa volo peršege pak, inu teh kateri *šo* per / 10. myši šedéli, je porozhil dati. * Inu je tiá / pošlāl, inu je Ioannesu v' jezhi glavo ušékal. * / 11. Inu njegova glava je bila perneššena v'eni / sklédi inu ti déklizi dana, inu ona je nio / 12. svoji materi perneššila. * Inu njegovi logri / *šo* perštopili, *šo* vseli njegovu tellú, inu / *šo* ga pokopali: inu *šo* peršhli inu *šo* Iesu fu / 13. ošnanili. *

Matejevo parabelo o desetih devicah (Mt 25, 1–13) zajemajo celovito koncipirani prevodi Evangelijev (Trubar, Dalmatin, Kastelec) in prevodi v lekcionarjih (Juričič, 1578; anonimus po Stapletonu, ok. 1600 – rokopis; Hren in Čandek, 1612; Schönleben, 1672). Prvi se enako kakor pri zgodbi o smrti Janeza Krstnika (Mt 14, 1–12) držijo Matejevega izvirnika, drugi lekcionarskih predlog, ki prirejajo začetek in konec Matejevega besedila in večinoma povzemajo vsebinske korekture po Vulgati. Protireformacijski prevodi se opazno opirajo na Dalmatinovega, ki pa je pri analiziranem vzorcu le priredba Trubarjevega. Ta je iznajdljivo obnavljal figuriranost izvirnika in »lahko okrasje« (ornatus facilis) celo nekoliko potenciral, nadaljnji prevodi so ga večji del ohranjali, v 17. stoletju ponekod reducirali. Ne glede na različne prispevke posameznih prevajalcev je torej mogoče sklepati, da so slovenski biblijski prevodi v 16. in 17. stoletju predvsem po Trubarjevi zaslugi ohranili večino izvirnikovih literarnih potez.

Majda Stanovnik

LITERARNOST SLOVENSKEGA BIBLIJSKEGA PREVODA V 16. in 17. STOLETJU II: Mt 25, 1–13.

2. Protireformacija: parabola o desetih devicah

Parabola o desetih devicah⁵ je v marsičem podobna zgodbi o smrti Janeza Krstnika (prim. Primerjalna književnost 12, 1989, št. 1, str. 1–22): tudi to je kratka, toda vsebinsko zaključena, fabulativno samostojna pripoved, z vidika celotnega Matejevega besedila še ena izmed številnih zgodb, ki niso neposreden sestavni del Jezusove biografije, to je evangelijevega pripovednega ogrodja. Kljub temu pa je, tako kakor zgodba o Krstnikovi smrti, povezana s celoto, le na drugačen način: spada namreč med zgodbe, ki so pomemben del Jezusovega nauka, povedanega v obliki pridig, sentenc in prisposodob.

Tudi v njej gre za opis, prepleten z dramatično neposrednim prikazom dejanja, ki poteka kot rezultat različnih, deloma ubranih, deloma nasprotujočih si hotenj udeležencev; njihove odločilne izjave navaja avtor v premem govoru, ki je čustveno razgiban, poln poudarkov in tu pretežno dialoški, oblikovan v figurah, imenovanih apostrofa, optatio in dehortatio. Uporablja torej menjajoče se, funkcionalno izbrane pripovedne perspektive, izdelane z ustreznimi elementi iz retoričnega repertoarja. Svoja, tj. avtorska stališča izraža nevsiljivo, indirektno, s kompozicijo in izdelavo celotnega besedila, to je, z gramatičnimi in foničnimi retoričnimi figurami, ki sodijo k »lahkemu okrasju« (ornatio facilis), ne z neposrednimi izjavami ali pomenskimi poudarki, izraženimi z »miselnimi figurami« ali s tako imenovanim »težkim okrasjem« (ornatio difficilis).

Kompozicijske in stilne podobnosti obeh odlomkov (Mt 14, 1–12 in Mt 25, 1–13) so pač posledica dejstva, da sta sestavini istega besedila, delo istega avtorja, pripovednika z izdelano tehniko fabuliranja. Razlike med njima pa izvirajo predvsem iz njune zvrstne različnosti. Zgodba o Krstnikovi smrti je namreč biografska pripoved, ki naj bi jo po avtorjevi intenciji razumeli kot neposredno, nepristransko poročilo o stvarnih, zgodovinskih dogodkih. Pripoved o desetih devicah in njihovih zadregah pred ženino svatbo pa je prilika ali parabola o vstopu v nebeško kraljestvo, torej razširjena prisposodba, v kateri ničesar ne gre jemati samo v prvotnem, dobesednem pomenu, ampak je nasprotno vse treba razumeti predvsem v drugotnem, prenesenem, skritem pomenu: ta zgodba namreč ni poročilo o dogajanju, ki naj bi bilo pomembno ali zanimivo samo po sebi, temveč je pedagoški pripomoček – ilustracija in utemeljitev navodila za primerno ravnanje, opora za zaključni nauk.

Matej na to zvrstno razliko opozori, čeprav samo bežno. Poznavalcu prejšnjih delov njegovega evangelija pa ni težko dojeti, pri čem je, saj parabola v njih ni izjemna, ampak pogosto rabljena, značilna oblika, ki jo spremljajo tudi splošna pojasnila o namenu in funkciji prilik⁶ in včasih njihove konkretne razlage.⁷ Parabole, ki se ukvarjajo z enim izmed osrednjih pojmov in problemov krščanskega nauka – nebeškim kraljestvom, tj. abstraktnim, imaginarno-utopičnim končnim ciljem vsakega kristjana, so še posebno številne in opazne, saj se jih precej zvrsti že pred tisto o desetih devicah, nekaj pa tudi po njej.⁸

Začetek parabole o desetih devicah je zaznamovan podobno kakor začetek zgodbe o Krstnikovi smrti – s časovnim prislovom. Ta je predvsem zareza v pripovedi, prehod k drugi temi, saj je kot časovna orientacija tako splošen, da je vsebinsko komajda potreben. Funkcionalno se torej ujema z nekoliko obsežnejšim, formalno drugače izraženim, čeprav pomensko sinonimnim prislovnim določilom, ki začenja zgodbo o Krstnikovi smrti. Slovenski reformacijski prevodi (Trubarjev, Juričičev in Dalmatinov – prim. navedbe v prvem delu razprave: Primerjalna književnost 12, 1989, št. 1, str. 3 in 19) variantnost izvirnika večinoma ohranjajo, protireformacijski (anonimni po Stapletonu, Hrenov in Čandkov, Schönlebnov in Kastelčev, prim. navedbe prav tam) pa nadomeščajo izvirnikov »takrat« s frazo »v tistem času«, ki jo grško besedilo, latinski in nemški prevodi vsak v okviru svojih jezikovnih sredstev sicer pogosto rabijo, tako da spada med ustaljena biblijska rekla, v začetku parabole o desetih devicah pa ne. Med našimi reformacijskimi prevodi je pri tem izjema Juričičev, med protireformacijskimi Kastelčev. To pa pomeni, da celovito koncipirani biblijski prevodi – Hieronimov, Erazmov, Luthrov, Trubarjev, Dalmatinov in Kastelčev – upoštevajo stilno distinkcijo izvirnika, medtem ko lekcionsko koncipirani – Juričičev, anonimni po Stapletonu, Hrenov in Čandkov ter Schönlebnov, torej ravno tisti, ki Krstnikove zgodbe v svojih izborih evangeljskih odlomkov ne zajemajo, samovoljno zamenjujejo konkretno uporabljeno izvirnikovo formulo z drugo, uporabljeno v drugih zvezah:

	<i>Mt 25, 1</i>		<i>Mt 25, 1</i>
Matej:	Tóte	Juričič:	K unimu času
Hieronim:	Tunc	Dalmatin:	Tedaj
Erazem:	Tunc	Anonimus:	H teistimu času
Bridges:	Quo tempore	Hren-Čandek:	V unim istim času
Luther:	Denn	Schönleben:	V unim istim času
Trubar:	Tedaj	Kastelec:	Tadaj

Konec parabole pa ni samo stilistično, ampak tudi tipološko drugačen od konca zgodbe o Krstnikovi smrti: medtem ko se ta zaključí z vsebinsko zaokrožitvijo pripovedi – poročilu o prerokovi usmrtnitvi je dodan še kratek epilog, informacija o njegovem pokopu in končnem poročilu Jezusu – se parabola zaključí z naukom, izpeljanim iz parabolične zgodbe. Nauk je retorično izoblikovan kot nagovor, poziv (apostrofa) s sentenčno, svarilno-poučno vsebino. Obe figuri, apostrofa in sentenca, veljata za retorični sredstvi, ki primerno označujeta zarezo v pripovedi, v tem primeru zaključek vsebinsko zaokroženega odlomka.

Prevodi se tu razlikujejo še bolj opazno, saj gre pri nekaterih za izrazito vsebinsko redukcijo izvirnika. Že v Hieronimovem je zaključna sentenca skrajšana, v njej je opuščen prilastkov odvisnik, ki pojasnjuje, na katero uro oziroma na kateri prihodnji dogodek je treba budno pazi-

ti. Enako so okrnjeni tudi slovenski protireformacijski prevodi, ki so se očitno opirali na kanonizirano besedilo *Vulgate*, medtem ko so se reformacijski po Erazmovem in Luthrovem zgledu držali izvirnika:

Mt 25, 13

- Matej: Gregoreite oûn, hôtei ouk oîdate tèn heméran oudè
tèn hôran *en hêi ho Hyiôs toû anthrôpou érchetai.*
- Hieronim: Vigilate itaque, quia nescitis diem, neque horam.
- Erazem: Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam, *in qua Filius hominis veniet.*
- Bridges: Propterea sitis vigilantes, quippe quod illum
Neuve diem, neuve horam illam cognoscitis *in qua Filius est hominis venturus.*
- Luther: Darumb wachtet denn jr wisset weder tag noch
stund *in welcher des menschen Son komen wird.*
- Trubar: Obtú čujte, zakaj vi ne vejste tîga dne inu te vure, *v kateri ta Sin tîga človeka pride.*
- Juričič: Zato čujte, zakaj ne znate dne ni ure, *v kateri ta Sin Človeški pride.*
- Dalmatin: Zatu čujte, zakaj vi ne veste tîga dne inu ure, *v kateri tîga Človeka sin pride.*
- Anonimus: Zategavolo vahtajte, zakaj vi ne veste tega dne, malo mene te ure.
- Hren-Čandek: Taku tedaj čujte: zakaj vi ne veste ni dne, ni ure.
- Schönleben: Taku tedaj čujte: zakaj vi ne veste ni dne, ni ure.
- Kastelec: Čujte tedaj, zakaj vi ne vejste ne dneva, ne ure.

Opustitev omembe »človekovega sina«, ki je metonimično-parafrazična oznaka za Jezusa in hkrati diskretna razlaga celotne parabole, se zdi pri protireformacijskih prevajalcih presenetljiva. Prav ta odvisnik namreč na kratko, brez racionalistične razlage, vendar povsem razvidno nakaže analognost med osrednjo osebo v paraboli, ki je dotlej imenovana »ženin«, in »človekovim sinom«, tj. Jezusom. Poleg tega pa zaključno pojasnilo, za koga v paraboli dejansko gre, tudi kompozicijsko zaokroža besedilo, ki v uvodnem stavku neposredno za časovnim prislovom »tedaj« opozarja, da bo tisto, kar bo povedano v zvezi z nebeškim kraljestvom, treba razumeti kot prispodobo.

Uvodni stavek pa je v naših lekcionarsko koncipiranih prevodih spremenjen kar pri treh komponentah: pri že prej omenjenem časovnem prislovu kot uvodni zarezi, pri opozorilu na parabolični značaj nadaljnjega besedila in končno s samovoljnim dodatkom – pojasnilom, da gre za priliko, ki jo Jezus govori učencem-apostolom, česar izvirnik tu ne omenja. Matejevo opozorilo, da bo naslednji odlomek evangeljskega besedila parabola, je izraženo z omembo podobnosti. Tega se držijo Hieronimov, Erazmov in Luthrov, med slovenskimi Trubarjev, Juričičev, Dalmatinov in Kastelčev prevod. Hrenov in Čandkov ter za njunim tudi Schönlebnov pa nadomestita pretehtano, umerjeno izbrani izraz podobnosti z nasilnejšim, pretiranim izrazom enakosti – parabolo torej spreminjata v identifikacijo, čeprav jo v dodatku, za katerega ni opore v izvirnem besedilu, imenujeta »prigliha«, tj. primera:

Mt 25, 1

- Matej: Tôte homoiothêsetai he basileía tôn ouranôn déka parthénois [...]

Hieronim:	Tunc <i>simile erit</i> regnum coelorum decem virginibus: [. . .]
Erazem:	Tunc <i>simile fiet</i> regnum coelorum decem virginibus, [. . .]
Bridges:	Virginibus <i>simile esse</i> decem quo tempore <i>fiet Regnum coelorum</i> , [. . .]
Luther:	Denn wird das Himmelreich <i>gleich sein</i> zehen Jungfrauen [. . .]
Trubar:	Tedaj <i>bode</i> tu nebesku kraljevstvu <i>perglihanu</i> desetim Dečlom [. . .]
Juričič:	Kunimu času, je govoril Jezus k svojim Jogrom: To Nebesko Kraljeustvo <i>je priglihano</i> desetim Divicam [. . .]
Dalmatin:	Tedaj <i>bo</i> Nebesku krajlevstvu <i>glih</i> desetim Dečlam [. . .]
Anonimus:	H teistimu času je rekal Gospud Jezus eno takušno <i>pergliho</i> k svojim Jogram: [. . .]
Hren-Čandek:	V unim istim času, je Jezus leto <i>prigliho</i> k svojim Jogrom govoril: Tu Nebesku krajlevstvu <i>je enaku</i> desetim Divicam, [. . .]
Schönleben:	V unim istim času, je Jezus leto <i>prigliho</i> k svojim Jogrom govoril: Tu Nebesku krajlevstvu <i>je enaku</i> desetim Divicam, [. . .]
Kastelec:	Tadaj Nebesku krajlevstvu <i>bo glih</i> desetim divicam, [. . .]

Prevodi, v katerih začetek in konec obravnavane parabole nista ustrezno prevedena, ampak prirejena – to pa pomeni, da spreminjajo tudi njen kompozicijski okvir – se namesto na Matejev izvirnik opirajo na drugačne predloge: Juričičev na Spangenbergovo postilo, protireformacijski morda na kakšen drug lekcionarski priročnik, katerega cilj ni bilo niti čisto natančno upoštevanje primarnega grškega besedila niti dosledno zvest prevod Hieronimove *Vulgate*. Vsebinski odmiki protireformacijskih prevodov od izvirnika pa se vendarle opirajo predvsem na spremembe, ki jih je uveljavila takrat že kanonizirana *Vulgata*, in so morda Hieronimovo delo, čeprav nasprotujejo njegovemu načelu zvestega prevoda, verjetneje pa poseg katerega izmed poznejših prirejevalcev njegove latinske verzije. Taka je npr. že navedena opustitev »človekovega sina« v zaključnem stavku parabole: nekakšno kompenzacijo, tj. razširitev izhodiščnega besedila z uvedbo nove osebe, pa najdemo v sklepnem delu prve stavčne periode. V tej so za že naštetimi elementi, ki jih obsega ta Matejeva mojstrovina zgoščenega izražanja, navedene tudi osrednje osebe, namreč »deset devic« in »ženin«, ki mu *Vulgata* dodaja še »nevesto«. Ta dodatek povzemajo vsi štirje slovenski protireformacijski prevodi, medtem ko se vsi trije reformacijski spet držijo izvirnika, tako kakor Erazmov in Luthrov:

Mt 25, 1

Matej:	[. . .] déka parthénōis, haítines laboúsai tās lampádas hautôn, eksêlthon eis apántesin tou nymphíou.
Hieronim:	[. . .] decem virginibus: quae accipientes lampades suas, exierunt obviam sponso et sponsae.
Erazem:	[. . .] decem virginibus, quae sumptis lampadibus suis exierunt in occursum sponso.

Bridges:	Virginibus [. .] decem [. .] quae lampadibus sibi sumptis // Egrediendo suis, tendunt occurrere sponso.
Luther:	[. .] zehen Jungfrawen die ire lampen namen vnd giengen aus dem Breutgam entgegen.
Trubar:	[. .] desetim Dečlom, kir so vzele suje Lampe, inu gredo [2, 3 so šle] vunkaj timu Ženinu pruti.
Juričič:	[. .] desetim Divicam, katere so vzele svoje Lampe, inu so izašle proti Ženinu.
Dalmatin:	[. .] desetim Dečlam, katere so svoje Lampe vzele, inu so šle vunkaj pruti Ženinu.
Anonimus:	[. .] desetim Divicom, katere neh lampe vzamejo, no gredo Vunkaje, temu ženinu no Nevesti protej.
Hren-Čandek:	[. .] desetim Divicam, katere so svoje lampice vzele, inu so šle vunkaj pruti Ženinu inu Nevesti.
Schönleben:	[. .] desetim Divicam, katere so svoje lampice vzele, inu so šle vunkaj pruti Ženinu inu Nevesti.
Kastelec:	[. .] desetim Divicam, katere so svoje lampice vzele, inu so šle vunkaj pruti ženini, inu nevesti.

Prevodi, ki v zadnjem stavku izpuščajo »sina človekovega«, v prvem dodajajo »nevesto« in večinoma še »Jezusa« ter njegove »jogre«. Spremembe v seznamu nastopajočih oseb so torej v njih glede na besedilo izvirnika večje in pomenljivejše kakor v tistih prevodih zgodbe o Krstnikovi smrti, ki opuščajo le pojasnjevalno omembo Herodovega brata Filipa (prim. Primerjalna književnost 12, 1989, št. 1, str. 5-6):

		<i>Mt 25, 1</i>		<i>Mt 25, 13</i>	
Matej:	-	ho nymphíos	-	ho Hyiðs toù anthrópou	-
Hieronim:	-	sponsus	sponsa	-	-
Erazem:	-	sponsus	-	Filius hominis	-
Bridges:	-	sponsus	-	Filius hominis	-
Luther:	-	der Breutgam	-	des menschen Son	-
Trubar:	-	ženin	-	Sin tiga človeka	-
Juričič:	Jezus	Ženin	-	Sin Človeški	Jogri
Dalmatin:	-	Ženin	-	tiga Človeka Sin	-
Anonimus:	Jezus	ženin	Nevesta	-	Jogri
Hren-Čandek:	Jezus	Ženin	Nevesta	-	Jogri
Schönleben:	Jezus	Ženin	Nevesta	-	Jogri
Kastelec:	-	ženin	nevesta	-	-

Te spremembe pa vendarle posegajo bolj v oporišča za razumevanje parabole kakor v njen fabulativni potek. Zanj namreč niso bistvene niti opuščene niti dodane osebe, odločilne so konstantne, ki jih ohranjajo vsi prevodi; k tem sodi med individualnimi, tj. pravkar navedenimi osebami »ženin«, in med kolektivnimi »device«.

Značilno je, da v paraboli – nasprotno kakor v biografski zgodbi, v kateri nastopajo Janez Krstnik, Herod in Herodiada – nobena oseba, razen dodanega »Jezusa«, nima lastnega imena, ki bi jo označevalo kot individuum. Vse so navedene z obćimi imeni, ki opredeljujejo njihovo vlogo v posebnem življenjskem položaju ali dogodku – pri svatbi ali poroki: na eni strani moški protagonist, »ženin«, na drugi strani ženski

zbor, »device«. Medtem ko je ženina udeležba pri svatbi nujna in nesporna, pa je udeležba devic negotova, samo deloma in pogojno nujna, saj gre v paraboli prav za zaplet med odhodom in prihodom tja. Parabolična zgodba opisuje potek in vzroke tega zapleta, toda avtor preide k zgodbi šele potem, ko kolektivni subjekt, tj. device, razčleni v dve številčno enaki, sicer pa različni, po odločilni lastnosti celo nasprotni si skupini. Različni sta si po opremljenosti – prva skupina ima svetilke nalite z oljem in je zato pripravljena iti na svatbo tudi sredi noči, druga v svetilkah nima olja in zaradi tega prihod na svatbo zamudi. Vzrok za oskrbljenost ali neoskrbljenost z oljem je po avtorjevi navedbi izključno subjektiven, udeležba pri svatbi je torej odvisna od lastnosti, ki jo nekatere device imajo, druge pa ne. Matej jo opiše z jezikovnim sredstvom, ki je v njegovih besedilih redko, izjemno – z epitetom, ali natančneje, z vsebinsko antitetičnim parom kakovostnih pridevnikov. Epitetonezo uporabi poudarjeno, v posebnem stavku, pravzaprav eliptičnem priredju, ki je izoblikovano kot antitetični paralelizem ali antitheton in ga ohranjajo vsi prevodi:

Mt 25, 2

Matej:	Pénte dè êsan ex autôn phrónimoi, kaì hai pénte morai.
Hieronim:	Quinque autem ex eis erant fatuae, et quinque prudentes.
Erazem:	Quinque autem ex eis erant fatuae, et quinque prudentes.
Luther:	Aber fünff unter jnen waren töricht und fünff waren klug.
Trubar:	Ampak pet iz tih so bile nore, inu pet so bile modre.
Juričič:	Ali pet je zmej nih bilo priprostitih, inu pet modrih.
Dalmatin:	Ali pet mej nimi so bile nore, inu pet so bile modre.
Anonimus:	Ampak pet je bilo mej nimi norčastih, inu pet je bilu zastopnih no modrih.
Hren-Čandek:	Ali pet mej nimi so bile nore, inu pet so bile modre.
Schönleben:	Ali pet mej nimi so bile nore, inu pet so bile modre.
Kastelec:	Ali pet mej nimi so bile nore, inu pet so bile modre.

Tu se prevodi v različne jezike iz različnih obdobij kompozicijsko in vsebinsko skoraj popolnoma ujemajo, razhajajo se le v nekaterih navedbah in pomenskih odtenkih. Erazmov npr. v ničemer ne popravlja Hieronimovega, tako da je navedeni stavek v njunih latinskih verzijah identičen. Luther je ponovitvi besede »fünff« dodal tudi z njo povezano ponovitev pomožnega glagola »waren«, tako da je eliptično priredje z deloma istim nastavkom za povedkovo sintagmo razvezal v docela izdelano priredje s popolnim paralelizmom členov (*fünff waren töricht und fünff waren klug*). Trubar je to Luthrovo konstrukcijo prevzel in jo retorično dopolnil še s paralelno-antitetično izbranim pridevniskim parom »nore – modre« izraza si vsebinsko nasprotujeta, zvočno pa

se po večini glasov ujemata; dvozložna asonanca tvori učinkovit homioptoton. Paralelistični antitheton »pet so bile nore in pet so bile modre« je tako učinkovit, da ga je kljub gramatično-morfološki neustreznosti, ki jo je v duhu današnje rabe popravil že Juričič in za njim anonimni prevajalec, prevzela večina nadaljnjih prevodov, od Dalmatinovega do Kastelčevega. Izjemi sta spet Juričičev, ki ima namesto »nore« pridevnik »preproste«, in anonimni, ki po Hieronimovem zgledu – ta namreč variira »prudentes« (Mt 25, 2; 4; 9) s »sapientes« (Mt 25, 8) – uvaja sinonimijo »zastopne no modre« ter variira oznaki »norčaste« in »preproste«.

Slovenski prevodi se torej prek Trubarjevega zgledujejo po Luthrovem prav tam, kjer glede na možnosti svojega jezika stopnjuje retorično učinkovitost izvirnika in latinskih prevodov. Kaže, da se Trubar za prevzem Luthrove gramatične konstrukcije in za njeno učinkovito podkrepitev s homioptotonom ni odločil naključno, ampak sta ga pri tem vodila poznavanje retoričnih vzorcev in izrazit posluš za zvočno okrasje, s katerim je svoje prevode dopolnjeval, kjer se mu je za to ponudila priročnost v slovenskih stavčnih konstrukcijah in besednem gradivu.

Luthrovih prevajalskih rešitev namreč ni prevzemal kar vsevprek. To je videti npr. pri kolektivnih osebah, predvsem pri »prodajalcih olja«, ki jih je edino Luther imenoval kratko in neposredno z enim samim samostalnikom (Kremern), medtem ko so drugi ohranili izvirnikov obsežnejši, arhaični opis s prilastkovim odvisnikom, analognim opisu Herodovih gostov kot »tistih, ki so sedeli pri mizi«. Zanimivo pa je, da razen Dalmatina nihče izmed poznejših slovenskih prevajalcev ni prevzel Trubarjevega poimenovanja druge, osrednje kolektivne osebe kot mladostno opredeljenih »dečel«; označili so jih z izvirniku pomenško bližjim izrazom »device«, ki poudarja spolno nedotaknjenost udeleženk svatbe:

	<i>Mt 25, 1</i>	<i>Mt 25, 9</i>
Matej:	hai parthénoui	hoi poloúntes
Hieronim:	virgines	ei qui vendunt
Erazem:	virgines	vendentes
Bridges:	virgines	ei qui vendunt
Luther:	Jungfrawen	Kremern
Trubar:	dečle	ti kir prodajo
Juričič:	device	ti kir predaje
Dalmatin:	dečle	ti kir prodajo
Anonimus:	device	ti kateri predajajo
Hren-Čandek:	device	ti kir predajo
Schönleben:	device	ti kir predajajo
Kastelec:	device	ti kir predajajo

»Device« je vpeljal že Juričič, ki je v komentarju k paraboli, tj. v prevodu Spangenbergovega besedila, za »tiste, ki prodajajo« nasprotno kakor v prevodu Matejevega besedila – pač zvest obema variantama – tudi uporabil preprostejšo in natančnejšo sintagmo »olnasti kramarji«.⁹

Poznejši slovenski prevodi so prevzeli Trubarjeve izraze še za nekaj drugih ključnih pojmov in predmetov, npr. za nebeško kraljestvo, sve-tilke, olje in posode, čeprav deloma pravopisno modificirane, »lampe« pa v protireformacijskem stoletju deminutivizirane v »lampice«.

	Mt 25, 1	Mt 25, 1	Mt 25, 3	Mt 25, 4
Matej:	he basileía tòn ouranôn	hai	tò élaion	tà aggeía
Hieronim:	regnum coelorum	lampades	oleum	vasae
Erazem:	regnum coelorum	lampades	oleum	vasae
Bridges:	regnum coelorum	lampades	oleum	vasae
Luther:	Himmelreich	Lampen	Ole	gefessen
Trubar:	nebesku kraljevstvu	lampe	olje	posode
Juričič:	nebesko kraljevstvo	lampe	olje	posode
Dalmatin:	nebesku krajlevstvu	lampe	ojle	posode
Anonimus:	nebesku kraljevstvu	lampe	volej	posoda
Hren-Čandek:	nebesku krajlevstvu	lampice	ojle	posode
Schönleben:	nebesku krajlevstvu	lampice	ojle	posode
Kastelec:	nebešku krajlestvu	lampice	ojle	posode

Isto velja tudi za vsebinsko pomenljivi časovni prislov »opolnoči« (Mt 25, 6: Matej – méses dè nyktós; Hieronim in Bridges – media nocte; Erazem – medio noctis; Luther – zur Mitternacht; Trubar, Dalmatin, Hren in Čandek, Schönleben, Kastelec – ob pulnoči; Juričič in Anonimus – obpolnoči).

Nekatere druge Trubarjeve izraze, npr. »šraj«, »ohcet« in »vrata«, pa so zlasti protireformacijski prevodi nadomestili z drugimi, vendar ne vedno po principu zamenjave kalka z pravim prevodom:

	Mt 25, 6	Mt 25, 10	Mt 25, 10
Matej:	he kraugé	hoi gámoi	he thýra
Hieronim:	clamor	nuptiae	ianua
Erazem:	clamor	nuptiae	ianua
Bridges:	clamor	connubium	ianua
Luther:	geschrey	Hochzeit	die thür
Trubar:	šraj	ohcat	vrata
Juričič:	šraj	ohcet	vrata
Dalmatin:	šraj	ohcet	dauri
Anonimus:	šraj	ohcet	duri
Hren-Čandek:	vpij	ženitovajne	dauri
Schönleben:	vpij	ženitovajne	dauri
Kastelec:	vpij	ženitovajne	douri

V premih govorih vsi prevodi obnavljajo osnovne sintaktične vzorce izvirnika, z upoštevanjem nekaterih Hieronimovih, Erazmovih in Luthrovih modifikacij, in vzpostavljajo analogno zvočno okrasje. – Prvi premi govor (Mt 25, 6) bi glede na to, da je napovedan z oznako »vzklik«, lahko imeli za eksklamacijo; primerneje pa ga je označiti kot nagovor ali apostrofo, ker ne izraža osebnega čustvenega stališča, ampak prej dolžno, splošno uveljavljeno spoštovanje pomembne osebe, saj omenja le glasnost, tj. slišno poudarjenost čisto stvarnega naznanila o zapoznelem, pričakovanem in hkrati nepričakovanem ženinovem prihodu sredi noči ter kratek poziv devicam, naj mu gredo na proti.

Matej ima v njej oddaljeni homoiotelevton (idou – autoû) in okrepljeno asonanco (érchetai, exércheste eis); Hieronim in Erazem analogno asonirata besede ecce – exite ei, poudarjeni vokal e in nepoudarjeni i pa to ponavljanje glasov še dopolnjujeta v besedi venâ; Luther je zvočni

odmev ujel v besedah *gehet* – *entgegen*; Trubar je v tem kratkem asindefonu izoblikoval več prepletajočih se glasovnih ujemanj: *pole* – *gre*; *pojte* – *proti*; *semkaj* – *vunkaj*; drugi slovenski prevodi so jih ohranili le deloma, ne da bi opuščene nadomeščali z drugimi.

Nadaljnji štirje premi govori so povezani v dva kratka dialoga: v prvem nespametne device prosijo pametne za olje, v drugem prosijo žena, naj jim odpre vrata, obakrat pa jih nagovorjene osebe zavrnejo. Evfonični postopki so v obeh parih optacije in dehortacije podobni, pri Trubarju npr. *daŕte* – *zakaj* (Mt 25, 8); *nom inu vom*: *pojdite inu kupite* (Mt 25, 9). Te Trubarjeve zvočne paralelizme so nekoliko modificirane in reducirane povzemali vsi poznejši tu upoštevani slovenski prevodi.

Trubar je po Luthrovem zgledu izoblikoval v slovenščini še eno figuro, ki jo sicer ohranjajo vsi prevodi, vendar v nekoliko različnih gramatično-oblikovnih variantah. Matej je oba prema govora nespametnih devic, tj. obe optaciji, napovedal preprosto, samo z enim glagolom, medtem ko je oba odgovora, tj. dehortaciji, poudaril s tavtološko napovedjo, v kateri je uporabil po dva glagola dicendi, med njima enega v deležniški obliki. Analogno sta v skladu z latinskimi jezikovnimi konvencijami ravnala Hieronim in deloma Erazem. Luther, Trubar in za njim drugi slovenski prevajalci pa so deležniško konstrukcijo, ki se jim je očitno zdela tuja ljudski nemščini in neizumetničeni slovenščini, spremenili v vezalno priredje:

	<i>Mt 25, 8</i>	<i>Mt 25, 9</i>
Matej:	eïpon	apekrithesan, légousai
Hieronim:	dixerunt	responderunt, dicentes
Erazem:	dixerunt	responderunt
Bridges:	aiunt	responderunt, dicentes
Luther:	sprachen	antworten und sprachen
Trubar:	praujo [² so djale ³ so odgovorile]	odgovore inu praujo
Juričič:	so rekle	so odgovorile rekoč
Dalmatin:	so djale	so odgovorile, inu so djale
Anonimus:	praujo	antvertujo no praujo
Hren-Čandek:	so djale	so odgovorile, inu so rekle
Schönleben:	so djale	so odgovorile, inu so rekle
Kastelec:	so djale	so odgovorile, inu so rekle

	<i>Mt 25, 11</i>	<i>Mt 25, 12</i>
Matej:	légousai	apokritheïs eïpen
Hieronim:	dicentes	respondens ait
Erazem:	dicentes	respondens ait
Bridges:	dixerunt	rettulit, aïens
Luther:	sprachen	antwortet und sprach
Trubar:	praujo	¹ odgovori inu pravi [² , ³ je odgovoril inu je djal]
Juričič:	govoreč	odgovorivši je rekal
Dalmatin:	so djale	je odgovoril, inu je djal
Anonimus:	praujo	antvertuje no pravi
Hren-Čandek:	so djale	je odgovuril, inu je rekal
Schönleben:	so djale	je odgovuril, inu je rekel
Kastelec:	so djale	je odgovuril, inu je rekel

Matejeva raba te figure – tautologije – je spet natančno odmerjena, saj indirektno opozarja na različno tehtnost, ki jo avtor pripisuje zahtevama, tj. optacijama, in zavrnitvama, tj. dehortacijama: optaciji sta kot prema govora samo napovedani, dehortaciji sta napovedani tautološko, tj. poudarjeno. Poudarka navajata k sklepu, da so stališča pametnih devic in Jezusa, ki s ceremonialno napovedanimi besedami zavračajo ne-utemeljene zahteve, veliko tehtnejša in odločilnejša od stališč in dejanj nespametnih devic, ki neupravičeno zahtevajo olje in udeležbo pri svatbi. Tak pomen tautološkega poudarka je očitno razbral predvsem Erazem, ki ga je še domislil in pri tem seveda modificiral: s tautologijo je poudaril samo ženino dehortacijo in tako ženina, tj. Jezusa, med nastopajočimi osebami postavil v posebno kategorijo, ker pametnih devic ni izenačil z njim, pač pa jih je kljub različnosti ohranil v isti kategoriji kakor nespametne.

Prevodi tega tautološkega poudarka se ločijo še v neki nadržanosti. Matej rabi v napovedih obeh dialoških sklopov optacije in dehortacije po tri različne napovedovalne glagole – vsebinski tautologiji dodaja torej še formalno sinonimijo. Enako ravna po poznejšega Bridgesa tudi vsi trije slovenski prevodi iz 17. stoletja, ki rabijo glagole »dejati«, »odgovoriti« in »reči«. Hieronim se enkrat odloči za ponovitev (Mt 25, 8 in 9), enkrat za sinonimijo (Mt 25, 11 in 12: glagoloma »dicere« in »respondere« doda še »aire«), podobno Juričič, ki izrazoma »reči« in »odgovoriti« (Mt 25, 8 in 9) v drugem dialogu doda glagol »govoriti« (Mt 25, 11 in 12). Luther se obakrat odloči za ponovitev, ne za sinonimijo (»sprechen« in »antworten«), po omahovanju v prvih dveh natisih (1555 in 1557) se v zadnjem (1582) odloči tako tudi Trubar (»odgovoriti« in »praviti«), podobno nato Dalmatin (»dejati« in »odgovoriti«) in anonimni prevajalec Stapletonovega evangelistarja (»praviti« in »antwortovati«).

Trubar in Dalmatin sta torej poznala retorični učinek ponovitve, ki se zdi samo z vsebinskega vidika nepotrebna, medtem ko so Hrenov in Čandkov, Schönlebnov in Kastelčev prevod na koncu obravnavane parabole, pri optaciji, ki se začne z apostrofo »Gospod, gospod«, ta učinek prezrli in ponovitve iste besede niso upoštevali. S tem so opustili figuro epizeuksis ali geminacijo:

Mt 25, 11

Matej:	Kýrie, Kýrie, ánoixon hemín.
Hieronim:	Domine, domine, aperi nobis.
Erazem:	Domine, Domine, aperi nobis.
Bridges:	Domine, O Domine, [. . .] Aperito nobis.
Luther:	Herr Herr thu uns auff.
Trubar:	Gospud, Gospud, odpri nom.
Juričič:	Gospod, gospod, odpri nam.
Dalmatin:	Gospud, gospud, odpri nam.
Anonimus:	Gospud, Gospud, odpri nam gori!
Hren-Čandek:	Gospud, odpri nam.
Schönleben:	Gospud, odpri nam.
Kastelec:	Gospud odpri nam.

Na dobesedni ravni je parabola o desetih devicah v primeri z zgodbo o Krstnikovi smrti banalna, nič kaj pretresljiva pripoved, še posebno, če razumemo »device« kot »dečve«, »dekleta« ali »družice«, tj. le kot priče, ne kot udeleženske svatbe ali poroke – v smislu Jezusove zahteve

po strogo monogamnem zakonu. Spričo Matejeve lakoničnosti pa jih je zlasti takrat, kadar odlomek ni v kontekstu celotnega evangelija, vendarle mogoče razumeti tudi kot Jezusove partnerke pri poroki, ki v tem primeru seveda ni monogamna, ampak poligamna. Možnost takega razumevanja nakazujejo in ga hkrati zavračajo zlasti katoliški prevodi, ki »devicam« in »ženinu« mimo izvirnika dodajajo še »nevesto«. Na ravni prenesenega pomena celotne razširjene prisposode pa postane banalnost kontrastna, čeprav spet le indirektna antiteza pomembnemu vprašanju – kako naj vernik ravna, da si bo omogočil vstop v nebeško kraljestvo, ne pa obstal pred njegovimi zaprtimi vrati.

Na ključni točki – analogiji med »ženinom« in »človekovim sinom«, tj. Jezusom – pojasnjuje preneseni pomen že Matejevo besedilo, za natančnejšo razlago vseh elementov parabole pa je poskrbela katoliška eksegetična tradicija, ki so jo prek lekcionarjev in postil upoštevali tudi reformatorski, ne samo protireformatorski pridigarji in prevajalci. Luther npr. svojemu prevodu dodaja opombo z razlago, kaj so svetilke in kaj posode za olje,¹⁰ Trubar svojemu – razen v prvi izdaji – pojasnilo, kako je treba razumeti »device«, ¹¹ Dalmatin po Luthrovem zgledu pojasnjuje pomen svetilk in posod za olje.¹² Najpodrobnejšo razlago oseb, predmetov, pojmov in dogajanja v obravnavanem besedilu pa ima Juričičev prevod,¹³ saj je Spangenbergova postila neprimerno daljša od Matejeve parabole: ženin je »Jezus Kristus, sin božji«, nevesta, ki sicer v prevodu Matejevega besedila sploh ni omenjena, je v prevodu Spangenbergove razlage razkrita kot »sveta krščanska katoliška cerkev«. Device so »krščeniki«, tj. kristjani, in sicer modre device »pravi krščeniki«, »preproste« ali nespametne device pa »hinavci«, »krščenikova duša« je namreč »duhovna devica« in kot taka vendarle tudi »božja nevesta«. »Lampe« so »dobra dela in krščansko življenje«, »olje« je »vera in upanje na dobroto in milost božjo«, »posode za olje« so »človeška srca in vesti, v katerih se vera hrani«. »Spanje«, v katero se device pogreznjejo med čakanjem ženinovega prihoda, je razloženo na dva načina, kot »telesno« ali kot »duhovno« spanje: »telesno spanje« je naravna smrt, ki traja do obujanja od mrtvih na sodni dan, »duhovno spanje« je pozabljenje na boga, nevernost, pogreznjenost v temo in zmoto. »Šraj« je klic k vstajenju in sodbi, »polnoč« je »ura naše smrti ali sodni dan«. – Tudi števili deset in pet nista naključni: desetica, ki je povezana z vsemi devicami, tj. kristjani, meri na deset božjih zapovedi, ki so obvezno življenjsko vodilo vsakega kristjana; petica, ki se prav tako povezuje z obema skupinama devic oziroma kristjanov, meri na pet čutov, ki določajo okvire vsega človeškega življenja: skozi »gledanje, slisanje, obdižanje, poskušanje in dotikanje« pride v človeško srce vse dobro in vse hudo. – Tu se uveljavi odločilna lastnost devic/kristjanov, modrost: tisti, ki čutne zaznave sprejemajo pametno in razumno, predvsem pa pošteno, delajo dobra dela, verujejo v milost božjo, torej krščansko živijo in so zato pripravljeni na časovno nepredvidljivi, vedno nenapovedani vstop v nebeško kraljestvo. Tisti, ki sprejemajo svoja čutna spoznanja brez modrosti in razumevanja, »živijo kakor divje beštje in nezastopna živina«, to je »drzno, divje in grdo«, ne pazijo in ne mislijo, kaj govorijo in delajo, s slabim zgledom »pohujšujejo in blaznijo vse ljudi« in »jih zapeljujejo k mnogoterim grehom«.

Preneseni pomen prilike o desetih devicah je torej natančno pojasnjen šele v dodatnih razlagah, medtem ko v Matejevem evangeliju prisposoda ni sestavljena logiciščno. Analogija med nebeškim kraljestvom in devicami, pravzaprav njihovo pripravljenostjo za svatbo, je na-

mreč v uvodnem in zaključnem stavku samo nakazana, se pravi eliptična, saj dejansko ne gre za nebeško kraljestvo in njegove značilnosti, ampak za problem vstopa vanj, ki ga ponazarja problem udeležbe devic pri ženinovi skrivnostni, konspirativni polnočni svatbi. Prisrčnost potemtakem ni izoblikovana racionalistično, čeprav je njen osrednji namen prav opozorilo k razumnemu ravnanju. Poetična pa tudi ni. Čeprav na ravni prenesenega pomena govori o mistično religiozni problematiki, je na ravni prvotnega pomena izrazito pragmatična, preprosto poučna in svarilna: kot uspešno in odobravanja vredno kaže preudarno, celo preračunljivo ravnanje, ki bi ga lahko imeli tudi za sebično; kot neuspešno in zato nepriporočljivo pa kaže lahkomišelnost pričakovanje, da bodo tisto, za kar se iz lenobe in zanikrnosti ne potrudimo zase storiti sami, za nas sočutno storili drugi. Zanimivo je, da Spangenbergova razlaga razvija teološke implikacije parabole z uporabo splošno razumljivega seksualno-moralističnega izrazoslovja in analogij. »Krščenike«, tj. kristjane, razlaga kot »device«, češ da je »slehernega krščenika duša duhovna devica in božja nevesta, po tej veri Kristusu zaročena«, medtem ko so tiste device, ki poslušajo človeški nauk namesto božjega, »duhovne prešuštnice pred Bogom«. ¹⁴ Prav ta razlaga pa onemogoča popolno analogijo, saj so v njej »device« neveste, medtem ko naj bi v parabolah ne bile: Matejeva parabola je vendarle bolj sentenčno poantirana zgodba kakor popolnoma izdelana primera, v kateri imajo vsi elementi na ravni prenesenega pomena analogne elemente na ravni prvotnega pomena.

Namen branja in razlaganja te parabole je bila torej poleg širjenja evangelijskega nauka čisto praktična vzgoja za vsakdanje življenje in delo, povezana še z zgledi iz življenja dveh svetnic, Katarine ali Lucije. Tako kakor še nekatere druge prilike o nebeškem kraljestvu je bila tudi ta uvrščena med izbrane evangelijske odlomke, ki so jih vernikom prebirali in komentirali vsako leto na določen dan. Prilika o desetih devicah in njihovih svetilkah se je zdela primerna za obravnavanje v temnem zimskem času, bodisi 25. novembra, na dan svete Katarine, zavetnice preudarnosti in znanja, bodisi 13. decembra, na dan svete Lucije, zavetnice vida in luči, saj sta bili obe tudi zavetnici pravega spoznanja. ¹⁵

Konkretna navodila za banalno pozemsko življenje, od katerega je odvisna človekova posmrtna usoda, tj. »večno življenje«, so tako predreformatorski kakor reformatorski in protireformatorski pridigarji in pisatelji dajali predvsem ob biblijskih odlomkih, ki so bili prav zaradi redno ponavljajočega se citiranja, komentiranja in interpretiranja med verniki najbolj znani, čeprav niso spodbujali umetniških obdelav. A tudi iz odlomkov, ki niso izrazito poučni, so verski gorečnejši znali izluščiti ustrezno praktično moralo. Luther jo je npr. našel v zgodbi o Krstnikovi smrti, ki jo je uvrstil v svojo *Postilo* kot ustrezno izhodišče za pridigo na dan svetega Janeza Krstnika, »na ta praznik tiga glave odsekajnja Joannesa Karstnika«, kakor je naslov tega poglavja prevedel Primož Trubar. ¹⁶ Toda za to priložnost ni izbral Matejeve variante, ampak nekoliko obsežnejšo, podrobnejšo, bolj gostobesedno, literarno manj izpiljeno Markovo. ¹⁷

Metoda, po kateri je izpeljal nauk iz nje, je podobna uveljavljenim razlagalskim metodam biblijskih odlomkov, izbranih za nedeljski ali praznični verski pouk, vsebinski poudarek pa je opazno reformatorski. Prvi nauk, ki je hkrati tudi bodrilo, velja pridigarjem, katerih naloga je širiti božjo besedo, čeprav pri tem analogno Janezu Krstniku tvegajo

glavo; šele drugi, prav tako bodrilni nauk velja vsej verski srenji, ki kljub vdanosti Jezusovim naukom doživlja veliko hudega. Pridigar in preprosti vernik sta torej v nekaterih pogledih izenačena, bog in posvetni vladar pa ne, saj gre Luthru v prvi vrsti za nepopustljivo zavračanje razuzdanosti in samopašnosti posvetnih oblastnikov, temu pa dodaja tradicionalno apodiktično razlago božjega ravnanja z ljudmi. Če namreč človeško usodo določa bog, bi se njegovo ravnanje z dobrimi kristjani, pravičniki, ki trpijo preganjanje in zatiranje, po analogni presoji lahko zdelo vsaj nepravilno, če že ne tudi kruto in sovražno. Toda Luther prepričuje bralca, da pozemsko trpljenje človeku ni naloženo zaradi božje jeze, ampak ravno narobe. Pozemske in posmrtné muke, ali še bolj posplošeno, pozemsko in posmrtno življenje si nista v premem, ampak v obratnem sorazmerju: čim huje je človeku na tem svetu, čim bolj ga bog na videz kaznuje, tem bolj ga bo pozneje nagradil, lažji mu bo vstop v nebesa. Za pridigarja to pomeni, naj ne postane vladarjev služabnik in prilizovalec, ampak neomajen glasnik Jezusovega nauka in po potrebi neustrašen kritik mogočnejšavega nepravilnega ravnanja: čeprav bo zaradi tega na zemlji trpel, si bo pridobil božje dopadenje.¹⁸

Zanimivo pa je v tej razlagi tudi to, da Luther morale, ki jo izpeljuje iz biblijskega besedila, ne razvija samo z abstrakcijami, ampak jo ponazori s posvetno didaktično zvrstjo, ki jo Trubarjev prevod imenuje fabulo ali basen: biblijsko besedilo, ki samo po sebi ni parabola, ampak biografska zgodba, razloži z drugačno zgodbo, ki poudarja v njej posebej izbrano analogijo. Sklicevanje na Aristotelovo ali dozdevno Aristotelovo basen o zajcih, ki so se drznili pridigati levom, je torej od Luthra, o katerem je znano, da je bil ljubitelj Ezopovih basni in da jih je nekaj celo sam priredil,¹⁹ prek Trubarja prišlo tudi v slovensko književnost. Basen je dovolj zgovorna že z izbiro personificiranih živali, toda Luthru to ni zadostovalo. Da bi bilo vse kar najbolj nedvoumno, je živalskim osebam dodal še čustveno moralistične oznake: zajca je spremenil v sočutno-ljubeče pomanjšanega »zajčiča«, ki ga označuje epiteton »ubog«, lev pa je označen kar z dvema negativnima kakovostnima pridevnikoma, kot »zlobni, grozoviti lev«. – Prav tako kakor kontrastna nasprotnika v basni so v postili s krepkimi, kontrastnimi izrazi označene tudi osebe iz svetopisemske zgodbe in povsem nedvoumno razdeljene na pozitivne in negativne: Janez Krstnik je npr. »brumni mož«, »brumni Joannes«, »pravi božji prijatelj«, »ljubo dete«, »ljubi Joannes« in končno »sveti Joannes«; Herodiada pa je »Herodeževa kurba« ali največkrat kar »kurba«, enkrat celo »hudo zanikrna kurba«, Herodiadina hči je pod vtisom Matejevega in Markovega besedila pogosto imenovana »deklica«, še večkrat pa z neprizanesljivima, z vidika zgodovinsko izpričanih sorodniških razmerij neutemeljenima komentatorjevima oznakama »kurbino dete« ali »pankrt«.²⁰

Vse to potrjuje ugotovitve Birgit Stolt,²¹ da je bil Luther spreten retorik, čeprav je o njem znano, da je pisal in prevajal impulzivno, pogosto v vročičnem zanosu, in čeprav je retorika dolgo veljala predvsem za razumsko veščino. Za Luthrovo retoriko je značilna afektivnost, njegovi spisi se obračajo predvsem k poslušalčevim in bralčevim čustvom. V 16. in 17. stoletju so ga imeli za velikega retorika nemškega jezika, občudovali so ga kot »nemškega Cicerona«, katoličani pa so prav v njegovem izbrušenem in tekočem jeziku videli posebno nevarnost in svarili pred njo. Njegovi prevodi so res izdelani po načelu zvestobe in razumljivosti, pri čemer pa ima Birgit Stolt za nadrobnejša določila Luthrove »razumljivosti« izrazno moč, barvitost, nazornost in čustvenost. Toda iz

analiziranih odlomkov in iz bežnega pregleda komentarja v *Postili* je videti, da se je Luther kot prevajalec ne glede na svojo nagnjenost k poudarjanju in pretiravanju, k čustvenosti, nazornosti in barvitosti disciplinirano držal določil izvirnika. Strnjeno oblikovani Matejevi zgodbi o Krstnikovi smrti in o desetih devicah je npr. prevedel v nemščino brez vsebinskih svojevoljnosti, medtem ko je v komentarju k Markovi pripovedi o Krstnikovi smrti poudarjal svoja stališča z bogato epitetonezo in sinonimijo, s kopičenjem analogij in z drugimi sredstvi, ki jih evangelista, zlasti Matej, uporabljata redkeje in bolj zadržano.

Slogovne posebnosti, predvsem retorično figuraliko je v prevodih tako različnih besedil, kakršni sta npr. Matejev *Evangelij* in Luthrova *Postilla*, natančno in uspešno ohranil tudi Primož Trubar, to pa je pomembno ne samo za poskus orientacijske ocene literarnosti njegovih biblijskih prevodov, ampak tudi za pogled na celotno panoramo slovenskega reformacijskega in protireformacijskega biblijskega prevoda.

Že Breznik, ki je pregledal veliko obsežnejši vzorec slovenskih biblijskih prevodov, je ugotovil, da jim je bila vsaj do Japljevega odločilni zgled Dalmatinova *Biblija*, ta pa se je opirala predvsem na Luthrovo in na obstoječe Trubarjeve prevode. Zaradi tega je za celotno tradicijo naših reformacijskih in protireformacijskih biblijskih prevodov izredno pomembno, da je Trubar po najboljših humanističnih in reformacijskih načelih imel za edino pravo izhodišče in merilo prevoda besedilo izvirnika. Prav tako pomembno pa je, da je spričo samokritičnega gledanja na svoje nezadostno znanje grščine hotel priti izvirniku do dna s primerjanjem več prominentnih prevodov v različnih jezikih. Eden med njimi je bil gotovo najbolj znani in najširše uveljavljeni Hieronimov, narejen po načelu popolne, torej tudi estetske zvestobe izvirniku, čeprav je njegovo latinsko besedilo v primeri z izvirnim ponekod prirejeno. Naslednja dva sta takrat novejša Erazmov in Luthrov, ki še danes slovita zaradi posrečene povezave med filološko akribijo, tj. zavestnim prizadevanjem za zvestobo izvirniku, in umetniško učinkovitostjo. Tudi Trubar je upošteval oboje, prevzel je načelo in prakso zvestega prevoda, pri delu pa ga je vodil izrazit posluš za oblikovanje »lahkega okrasja«, primerne »preprostemu stilu« izvirnika.

Precejšen del Trubarjevih evfoničnih gramatikalnih figur so poznejši slovenski prevodi prevzeli, od tistih, ki jih je spremenil Dalmatin, so v protireformacijskem stoletju precejšen del povzeli po njem. Načelo zvestega prevoda je vodilo tudi naše protireformacijske, ne samo reformacijske prevajalce, vendar s to razliko, da je za protireformacijo očitno imela veljavo izvirnika kanonizirana *Vulgata*. Prevodi iz 17. stoletja namreč povzemajo njene vsebinske odlike od Matejevega grškega izvirnika, obnavljajo pa njegovo oblikovanost prozne pripovedi in v glavnih potezah tudi njeno retorično figuriranost – drugače kakor npr. Bridgesova verzificirana in s tem figurativno močno predelana, čeprav vsebinsko kljub temu zvesta latinska verzija.

Ob pregledanem vzorcu je torej mogoče reči, da so slovenski reformacijski in protireformacijski biblijski prevodi vsekakor literarno izoblikovani, pač pa je inventivnost posameznih prevajalcev različna: pri Trubarju, Juričiču in Dalmatinu je izrazitejša kakor pri Hrenu, Čandku, Schönlebnu in Kastelcu, pri prevajalcih iz obdobja reformacije torej večja kakor pri prevajalcih iz obdobja protireformacije.

Slovenski reformacijski biblijski prevod je v primeri s protireformacijskim ne samo neprimerno obsežnejši, ampak tudi vsebinsko natančnejši in figurativno bogatejši. Trubarju in Dalmatinu je tako

kakor Luthru videti privrženost renesančni gramatično-retorični virtuoznosti, še posebno nagnjenje k evfoničnim figuram. Rudimentarni, lekcionarsko orientirani protireformacijski biblijski prevod iz 17. stoletja pa ne kaže baročnih tendenc k stopnjevanju okrašenosti, ampak prej težnjo k redukciji vsebinsko dozdevno odvečnih retoričnih figur.

OPOMBE

Prvi del te razprave je bil objavljen v prejšnji številki (Primerjalna književnost 12, 1989, št. 1), opombe so zato oštevilčene kot nadaljevanje.

⁵ Prim. sodobni prevod dr. Franca Rozmana v *Svetem pismu nove zaveze*, 1984, str. 87–88 (Prilika o desetih družicah): ¹Takrat bo nebeško kraljestvo podobno desetim družicam, ki so vzele svetilke in šle ženinu naproti. ²Pet izmed njih je bilo nespametnih in pet pametnih. ³Nespametne so vzele svetilke, niso pa prinesle olja s seboj. ⁴Pametne pa so s svetilkami vred vzele olja v posodicah. ⁵Ker se je ženin mudil, so vse podremale in zaspale. ⁶Opolnoči pa je nastalo vpijete: 'Glejte, ženin gre! Pojdite mu naproti!' ⁷Tedaj so vse družice vstale in pripravile svetilke. ⁸Nespametne so rekle pametnim: 'Dajte nam svojega olja, ker naše svetilke ugašajo!' ⁹Toda pametne so odvrnile: 'Nikakor! Da ne poide nam in vam, pojdite raje k prodajalcem in si ga kupite!' ¹⁰Medtem ko so šle kupovat, je prišel ženin, in tiste, ki so bile pripravljene, so šle z njim na svatbo in vrata so se zaprle. ¹¹Pozneje so prišle še druge družice in klicale: 'Gospod, gospod, odpri nam!' ¹²On pa jim je odgovoril: 'Resnično vam povem: ne poznam vas!' ¹³Čujte torej, ker ne veste ne dneva ne ure!

⁶ Prim. Mt 13, 10–17: *Namen prilik*; Mt 13, 34–35: *Zakaj v prilikah*.

⁷ Prim. Mt 13, 18–23: razlaga prilike o sejavcu; Mt 13, 36–43: razlaga prilike o ljujki.

⁸ Prim. Mt 13, 24–30: nebeško kraljestvo je podobno človeku, ki je posejal dobro seme na svoji njivi. – Mt 13, 31–32: nebeško kraljestvo je podobno gorčičnemu zrnu, ki ga je človek vzel in vsejal na svoji njivi. – Mt 13, 33: nebeško kraljestvo je podobno kvasu, ki ga je vzela žena in vmesila v tri merice moke. – Mt 13, 44: nebeško kraljestvo je podobno zakladu, skritemu na njivi. – Mt 13, 45–46: nebeško kraljestvo je podobno trgovcu, ki išče lepe bisere. – Mt 13, 47–50: nebeško kraljestvo je podobno mreži, ki jo vržejo v morje in zajame vse vrste rib. – Mt 13, 52: pismouk, ki se zavzema za nebeško kraljestvo, je podoben hišnemu gospodarju, ki prinaša iz svojega zaklada novo in staro. – Mt 20, 1–16: nebeško kraljestvo je podobno hišnemu gospodarju, ki je šel zgodaj zjutraj najemat delavce za svoj vinograd. – Mt 22, 1–14: nebeško kraljestvo je podobno kralju, ki je napravil svatbo svojemu sinu.

⁹ Prim. *Postilla, to je kerszhanske evangelske predige* [. . .] 1578, list 109 (b).

¹⁰ Die Lampen on öle sind die guten werck on glauben die müssen alle vlesschen. Das Olegess aber ist der glaube im gewissen auf Gottes gnade der thut gute werck die bestehen. Wie aber hie das Ole keine der andern gibt Also mus ein jglicher fur sich selbs gleuben.

¹¹ Sto pergliho od tih deffet diuiz, prau, koku fe ftemi prauimi vernimi inu fteimi Hinauci bode godilu.

¹² Prigliha od deffet Dezhel. – Lampe press ojala, so dobra della pres Vere, taista morajo vsa vgašniti. Ta posoda pak k'Ojlu, je vera notri v'našhi vesti na Boshjo gnado, ta dela dobra della, kir obstoje. Kakor pak letukaj ena tej drugi ojala neda, taku mora vsak sam safe verovati.

¹³ Juričič, 1578, listi 106–111.

¹⁴ Prim. Juričič, 1578, lista 106–107: Sakai (liharniga karfzhenika) Dusha ie duhouna Diuiza, inu Boshya nuefta, po tei Veri, Christuju sarozhena. Kadar poslusha Boshyo Befedo inu io suernim Serzom prime, tako ie noffezha od S. Duha: inu io to S. Syme, Boshya Befeda, porodnu štori, tako da ie po

duhouno Mati Boshya, inu po duhouno Chriřtuřa porodi. Kadar kriuižni sape-
liauski vženik pride, inu karřzhanskim Dusham Pleue, prasno Klařřouie
inu Huořte ali osobke Zhloueskega Vka inu Lashy naprei preřpe, inu ga one
prymeio: tako ře oskrune, omadeshe inu řuoy sakon na Chriřtuřu prelome,
inu řo tako, duhoune preshuřtnize pred Bogom. Sakai Zhloueskega Vka ře
dershati, drugo nei, kakor duhouno Kurbanie, kakor Daid vtem 106. Přřalmu,
gouori: Oskrunieny řo řtimi řuoiemi Deli, inu řo ře Kurball vřřuim di-
aniu.

15 Prim. Niko Kuret, *Praznično leto Slovencev, III*, str. 43–56 in 145–150.

16 *Hifhna Postilla Doctoria Martina Lutheria*. Tübingen, 1595, str. 91–97.

17 Mr. 6, 14–29; prav tam, str. 91–92, v Trubarjevem prevodu: Erodes je bil
vunkaj pošlal, inu Ioannesa vluvil, inu ga je vjezho polushil, sa voljo Erodia-
de, njegoviga brata Philippa Shene, sakaj on je njo bil řebi křsheni vsel. Ioannes
pak je djal k'Erodesřhu: Tu nej prou, de ti tvojga Brata Sheno imařh. Erodi-
as pak je njemu miřlila Shivot vřeti, inu ga je hotela vmoriti, inu nej mogla. Ero-
des je Joannesa bal: Sakaj on je vejdl, de je on en brumen inu řvet
mosh bil, inu je na njega gledal, inu ga je řluřhal, vdořtih rizheh, inu ga je
rad pošlusal. Inu en priľoshan dan je priřhal, de je Erodesřh na řvoj porodni
dan eno vezherjo dal, Viřhim, inu Kapitanom, inu tem narimenitniřhim v Ga-
lilei. Tedaj je noter řtopila te Erodia-
de řhzy, inu je pleřala, inu tu je Erodesřhu
dobru dopadlu, inu tem, kateri řo per misi řideli. Natu je Krajl hteř Deklici
djal: Proři od mene kar kuli hozheřh, řest ti je hozhem dati, inu je njej pri-
řegel: Kar kuli bořh od mene prošila, tu řest hozhem tebi dati, notar do polo-
vice mojga Kraľeřtva. Ona je řhla vunkaj, inu je djala k řvojej Materi: Kaj
imam řest prošiti? Ona je djala: Ioanneřa Karřtnika glavo. Inu ona je řdaici
hitru notar řhla h Kraľu, je prošila, inu djala: Jest hozhem, de ti meni sdaj je-
dernu dařh, veni skľedi, Ioanneřa Karřtnika glavo. Krajl je bil shalořten, ali
vřaj sa volo te priřęe, inu řeh, kateri řo řideli per misi, nej on hotel njej tiga
odpovedati. Inu sdajci je Krajl Rabilna tje pošlal, inu je rekal njegovo glavo
řem perneřti: Ta je řhal řjakaj, inu je njemu vjezhi glavo vřekal, inu je ne-
řel njegovo glavo veni skľedi, inu je njo dal tej Deklici, inu ta Dekliza je njo dala
řvoji Materi. Inu kadar řo tu njegovi Jogri řliřhali, řo priřhli, inu řo vseli
njegovu truplu, inu řo je v'en Grob polushili.

18 V marginalijah je prvi nauk s Trubarjevimi besedami povzet v dveh pro-
stih stavkih: »Ti Pridigarji imajo ozhitu řvartyi. – Svej ře nepuřti řvariti ni
řtrařffati.« Luthrova razlaga pa je v celoti – tudi v Trubarjevem prevodu – ne-
dvoumna, ponekod pleonastična in slikovita (prim. *Postilla*, 1595, str. 96):

»Tu je ta Hiřtoria, kulikur S. Marco in S. Mateuřh od nje piřhejo vkateri
je tu nar vegřhe, de ře my na tem lubim Ioanneřu imamo dvej rizhy vuzhiti.
Ta perva řliřhi teim Pridigarjem, de, kateri je vtem Pridigarřtvi, nejma
řvojga lebna sa dragiga dershati, temuzh ima řvojej řlushbi nah priti ali sa-
dořti řturiti, inu fray pres řtraha vře řvartyi, kar je pohuřřhanřkiga, na
tem ře Bogu enu dobro dopadeinje řgody. [...] Nu taku pak en vřakteri vidi,
koku tu ta Svej nerad ima, de bo řvarjen, kreigan, inu kadar ře mu vře prou
ne da, řlařti lety, kateri řo uveliki zhařti, za řlushbe, denarjeu, ali premo-
heinja volo, Ty ře řde, kadar ony řture, kar nym dopade, bi imeřli drugi ľudje,
inu suřeb ty Pridigary tudi govoryti, kar nym dopade. Kadar pak en Pridigar
hozhe vezh na Boshjo volo inu na řvoje poklizainje, kakor na vořzheinje ali pri-
asen teh řhľovekou gledati, taku tu gre (kakor Ariřtoteles eno ľeipo fabulo ali
bařřen ima) kakor tem saizom kateri řo ře pođřtopili tem Levom pridigova-
ti, inu nje brumne řturiti. Ampak prejden řo ony ta uřta prou odperli, řo
ony bily od teh Levou řesderti, Kakor my letukaj na Ioannesu tudi vidimo. [...] Ampak
kadar ře je on njega lotil, inu ga sa preřřhuřhtva volo řvaryl, inu djal:
Onu je krivu, de ti tvojga brata sheno imařh, tiga ta Erodesřh nej mogel terpeř-
ti, temuzh je hotel sa řvoje Oblařti inu gořpořtva volo pres řvarra biti.
Taku tiga Ioannes tudi sa řvoje řapuvidi inu řlushbe volo nej mogel pres řvara
puřtiti. Nad tem prideta ta vbog saizhiz inu ta řľobni gořřoviti Leu vkupe inu
more ta saizhiz nad řem na meřti ořtati. Tu je ta pervi Vuk, de ře ľudje tiga
vadio, inu ře ne puřte preřtrashiti.«

19 Prim. Klaus Düwel/Jörg Ohlemacher, »das ist der welt lauf«. Zugänge zu *Luthers Fabelbearbeitung*. V: *Martin Luther*. Posebni zvezek zbirke Text + Kritik, München 1983, str. 121-143.

20 Prim. *Postilla*, 1595, str. 96-97:

»Ta drugi Vuk (liši nikar le sa te Pridigarje, temuzh ja vse Karšzhenike, de se my sufseb na letim Exempli letukaj moramo vuzhiti, de ga Bug s'nami nikar hudu ne meini, aku on nas lih pušty pregajinati, pod ta Krish priti: inu vus jamer ali revo terpejti. Sakaj Ioannes je ja en pravi priatel Boshji, inu enu lubu dejte. De vshe Bug htimu gleda, njega taku šramotnu pušty vmoryti, takovu se ne šgody v'hudi mainingi, kakor tu ta pamet šodi, onu se njemu k'bulšhimu šgody, de Christuš svojem slushabnikom tu Krajleštvu odlozhi, kakor je onu njemu od Ozheta odlozhenu. Kateri vshe rad hozhe vtém Krajleštvi Christufevim biti, timu se nej potreba pred Krishom inu Smertjo plashiti ali bati. Sakaj takovu je Gospvdi Christušov Testament, Inu Christuš sam, je taku h'Krajleštvu noter šhal. [...] Kadar Christuš ta Shenin vmerje te šmaglive Smerti, taku vmerje tudi Ioannes tiga shenina priatel, špodobnu ene šmaglive Smerti. [...] Letiga lona se ti tudi vuzhi zhakati, aku šī drugazhi en pravi Pridigar, ali Pridigarštvu šapušti, Sakaj tu Krajleštvu nam drugazhi nej odlozhenu, temuzh kakor je odlozhenu našhi glavi Christušu Iešusu, ta je pak moral šam na Krishu vmrejti, Ioannes je moral šramotnu švojo glavo sa ene Kurbe volo šgubiti, ta zhas je Erodeshe sedil per mysi, je panketiral, dobru lebal, inu dobre vole bil, kakor de bi on vse dobru bil opravil [...] Satu se ima na ta konez gledati, vtem pervim pogledainju ali videnju se vidi, kakor de bi se Ioannesu cilu hudu šgudilu, Erodeshu onu pak gre, kakor šī on le vofzhi, Ali raunu kakor se per tem svetim Ioannesu ta lubesan Boshja škriva, taku se per Erodeshu škriva ta šerd Boshji. Onu se pak potle obuje resodene, de ta lubesan vekoma per Ioannesu, inu ta šerd vekoma per Erodeshu oštane. [...] Satu se nihzhe ne preštrašhi pred terpleinjom inu krishom [...]. Sakaj ta Krish inu terpleinje je ta edini pot, škusi kateri ti k'erbszhini inu h'Krajleštvi Christuševimu imašh priti.«

21 Birgit Stolt, *Neue Aspekte der sprachwissenschaftlichen Lutherforschung*. V: *Martin Luther*. Posebni zvezek zbirke Text + Kritik. München, 1983, str. 6-16, zlasti str. 10 in 13.

BESEDILA

0 (b) Matej, po l. 72:

XXV.1 ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασι-
 2 λεία τῶν ὑπνῶν δίκᾳ παρθένους, αἵτινες λαβῶσαι τὰς
 λαμπάδας αὐτῶν, ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τῷ νυμφίῳ.
 3 Πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν Φρόνιμοι, καὶ αἱ πέντε μω-
 4 ραί. Αἵτινες μωραὶ λαβῶσαι τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν,
 5 ἐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον. Αἱ δὲ Φρόνιμοι ἔλαβον
 6 ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῶν μετὰ τῶν λαμπάδων αὐ-
 7 τῶν. Χρονίζοντας δὲ τῷ νυμφίῳ, ἐνύσταξαν πᾶσαι, καὶ
 8 ἐκάθευδον. Μίσσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν, Ἴδού ὁ
 9 νυμφίος ἔρχεται, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτῷ. Τό-
 10 τε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἰκεῖναι, καὶ ἰκόνμη-
 11 σαν τὰς λαμπάδας αὐτῶν. Αἱ δὲ μωραὶ ταῖς Φρονί-
 12 μοις εἶπον, Δίτε ἡμῖν ἐκ τῷ ἔλαιῳ ὑμῶν ὅτι αἱ λαμ-

9 πάδες ἡμῶν σβέννυνται. Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ Φρόνιμοι,
λέγσαι, Μήποτε ἐκ ἀρκίᾳς ἡμῖν καὶ ὑμῖν πορεύεσθαι
δὲ μᾶλλον πρὸς τὰς πωλῦντας, καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς.
10 Ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ οὐμφίος· καὶ
αἱ ἑτοιμοὶ εἰσῆλθον μετ' αὐτῶν εἰς τὰς γάμους· καὶ ἐ-
11 κλείσθη ἡ θύρα. Ὑστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ
12 παρθένοι, λέγσαι, Κύριε, Κύριε, ἀνοιξὸν ἡμῖν. Ὁ δὲ
ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἄμην λέγω ὑμῖν, ἐκ οἷδα ὑμᾶς.
13 Γρηγορεῖτε ὦν, ὅτι ἐκ οἰδατε τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν
εἰσελθεῖν ἢ ὁ Τίος τῶ ἀνθρώπου ἔρχεται. Ὡς περ γὰρ ἀνθρω-

1.1. (b) Hieronim, po l. 382:

¹Tunc simile erit regnum coelorum decem virginibus, quae accipientes lampades suas exierunt obviam sponso et sponsae. ²Quinque autem ex eis erant fatuae, et quinque prudentes; ³Sed quinque fatuae, acceptis lampadibus, non sumserunt oleum secum. ⁴Prudentes vero acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus. ⁵Moram autem faciente sponso, dormitaverunt omnes et dormierunt. Media autem nocte clamor factus est: Ecce sponsus venit, exite obviam ei. ⁷Tunc surrexerunt omnes virgines illae et ornaverunt lampades suas. ⁸Fatuae autem sapientibus dixerunt: Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostrae exstinguuntur. ⁹Responderunt prudentes dicentes: Ne forte non sufficiat nobis et vobis, ite potius ad vendentes et emite vobis. ¹⁰Dum autem irent emere, venit sponsus, Et quae paratae erant intraverunt cum eo ad nuptias, et clausa est janua. ¹¹Novissime vero veniunt et reliquae virgines, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis. ¹²At ille respondens ait: Amen, dico vobis, nescio vos. ¹³Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam.

1.2. (b) Erazem Rotterdamski, 1516:

Tunc simile fiet regnum coelorum decem virginibus, quae sumptis lampadibus suis, exierunt in occursum sponso. Quinque autem ex eis erant fatuae, & quinque prudentes. Quae erant fatuae, acceptis lampadibus suis, non sumpservant oleum secum. Prudentes vero sumpservant oleum in vasis suis una cum lampadibus. Tardante vero sponso, dormitaverunt omnes, ac dormierunt. Porro medio noctis clamor factus est, Ecce sponsus venit, exite obviam ei. Tunc surrexerunt omnes virgines illae, & apparaverunt lampades suas. Fatuae autem prudentibus dixerunt: Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostrae exstinguuntur. At responderunt prudentes, Nequaquam, ne non sufficiat nobis & vobis: sed ite potius ad eos, qui vendunt, & emite vobis ipsis. Porro dum irent emptum, venit sponsus: & quae paratae erant, intraverunt cum eo ad nuptias, clausaque est janua. Postea vero veniunt & reliquae virgines, dicentes, Domine domine, aperi nobis. At ille respondens, ait, Amen dico vobis, non novi vos. Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam in qua Filius hominis veniet.

1.3. (b) John Bridges, 1604:

Virginibus simile esse decem quô tempore fiet
Regnum coelorum, quae lampadibus sibi sumptis
Egrediendo suis, tendunt occurrere sponso.
2. Atqui-verò quinque fuerunt inter easdem
Prudentes, sed & insipientes quinque fuerunt.
3. Lampadibusque suis acceptis, insipientes
Secum non oleum fotam sumpsere lucernas.
4. Prudentes oleum veruntamen accipiebant
Ipсорum in vasis, cum lampadibus simul vnâ.

5. Quae sed-enim-verò (sponso tardante) morate,
 Nicctarunt omnes, & concessere sopori.
 6. Clamor at exoritur media de nocte subortus:
 Ecce venit Sponsus, progresso occurrere eidem.
 7. Virginibus simul assurrexit tunc chorus omnis,
 Quae sed & aggressae sunt exornare lucernas.
 8. Ille tum vero fatuae prudentibus aiunt:
 Ex oleo vestro date nobis, quippe lucernae
 Nostrae extinguuntur. 9. Responderunt tamen ipsis
 Iste prudentes, dicentes, Immo negamus,
 Nè non sufficiat nobis, vobis etiamque.
 Ite ad eos potius qui vendunt, sitis ementes
 Atque ipse vobis ipsis. 10. Abeuntibus autem
 His emptum, venit sponsus, tunc atque paratae
 Quae fuerant, ad connubij festum introierunt
 Vna cum sponso: simul atque est ianua clausa.
 11. Virginibus verò post haec venientibus illis,
 Quae reliquae fuerant: Domine, O Domine, ingeminantes,
 Dixerunt; Aperito nobis. 12. Attamen ipse
 (Dico Amen vobis, vos nescio) retulit, aiens.
 13. Propterea sitis vigilantes quippe quod illum
 Neve diem, neve horam illam cognoscitis in qua
 Filius est hominis venturus.

2.1. (b) Luther, 1545:

Denn wird das Himmelreich gleich sein zehen Jungfrawen / die jre Lampen
 namen / vnd giengen aus dem Breutgam entgegen. ²Aber fünff vnter jnen waren
 töricht / vnd fünff waren klug. ³Die törichten namen jre Lampen / Aber sie na-
 men nicht Ole mit sich. ⁵Die klugen aber namen Ole in jren gefessen sampt jren
 Lampen. Da nu der Breutgam verzog / worden sie alle schlefferig / vnd entschie-
 fen.

⁶Zvr Mitternacht aber ward ein geschrey / Sihe / der Breutgam kompt / ge-
 het aus jm entgegen. ⁷Da stunden diese Jungfrawen alle auf / vnd schmückten
 jre Lampen. ⁸Die törichen aber sprachen zu den klugen / Gebt vns von ewrem
 Ole / Denn vnser Lampen verlesschen. ⁹Da antworten die Klugen / vnd sprachen
 / Nicht also / auf das nicht vns vnd euch gebreche / Gehet aber hin zu den
 Kremern / vnd keufft fur euch selbs. ¹⁰Vnd da sie hin giengen zukeuffen / kam
 der Breutgam / vnd welche bereit waren / giengen mit jm hin ein zur Hochzeit /
 Vnd die thür ward verschlossen. ¹¹Zu letzt kamen auch die andern Jungfrawen
 vnd sprachen / Herr / Herr / thu vns auff. ¹²Er antwortet aber / vnd sprach /
 Warlich ich sage euch / Ich kenne ewer nicht. ¹³Darumb wachtet /
 Denn jr wisset weder tag noch stund in welcher des menschen Son komen wird.

3.1.1. (b) Trubar, 1555:

Tedai bode tu Nebesku kraleuſtuu perglihanu defetim Dezhlom, kir ſo
 vſele ſuie Lampe, inu gredo vunkai timu Sheninu pruti. Anpag pet is tih ſo
 bile norre, inu pet ſo bile modre. Te norre vſameio nih lampe, anpag ne vſa-
 meio olia ſebo. Te modre pag vſamo olie vnih poſodah slampami red. Kadar
 pag ta Shenin ſaulazhuie, ſo vſe dremale, inu ſo ſaſpale. Ob pulnozhi pag
 vſtane en shrai, Pole, ta Shenin gre ſemkai, poite vunkai pruti nemu. Tedai
 vſtaneio vſe lete dezhle inu perpraulo nih lampe. Te norre pag prauio htim
 modrim, Daite nom od vashiga olia, ſakai nashe lampe vgaſuio. Natu odgouore
 te modre, inu prauio, Nekar taku, de nom inu vom ne ſmanca, temuzh poidite
 htim kir prodai, inu kupite ſami ſebi. Vtim kir gredo kupouati, pride ta She-
 nin, inu katere ſo bile pernaredne, te gredo noter shnim na to Ohzat, Inu ta
 vrata ſo bila ſaperta. Hpuslednimu pride tudi te druge dezhle, inu prauio, Go-
 ſpud, Goſpud, odpri nom. On pag odgouori, inu prai, Riſnizhnu vom poueim,
 leſt uas ne ſnam. Obtū zhuite, ſakai ui ne ueiſte tiga dne inu te uure, uka-
 teri ta Syn tiga zhloueka pride.

3.1.2. (b) Trubar, 1557:

Tedai bode tu Nebesku Kraleuſtuu pergihanu deſetim Dezhlom, kir ſo uſele ſuie Lampe, inu ſo ſhle vunkai timu Sheninu pruti. Anpag pet is tih ſo bile norre, inu pet ſo bile modre. Te norre ſo vſele nih lampe, ampag neſo vſele olia ſebo. Te modre pag ſo uſele olie unih poſodah slampami red. Kadar ie pag Shenin ſaulazhoual, ſo uſe dremale, inu ſo bile ſaſpale. Ob pulnozhi pag uſtane en shrai, Pole, ta Shenin gre ſemkai, poite uunkai pruti nemu, Tedai uſtaneio uſe lete dezhle, inu perpraulo nih lampe. Te norre pag ſo diale htim modrim, Daite nom od uashiga olia, ſakai naſhe lampe ugaſuio. Natu ſo odgouorile te modre inu diale. Nekar taku, de nom inu uom ne ſmanca, temuzh poidite htim kir prodaio, inu kupite ſami ſebi. Vtim pag kir ſo one ſhle kupouati, pride Shenin, inu katere ſo bile pernaredne, te gredo noter shnim na to Ohzat, Inu ta urata ſo bila ſaperta. Hpuslednimu prido tudi te druge dezhle, inu prauio, Goſpud, Goſpud, odpri nom. O ie pag odguuoril, inu ie dial, Riſnizhnu uom poueim, ieſt uas neſnam. Obt u zhuite, ſakai ui ne ue-iſte tiga dne inu te uure, ukateri ta Syn tiga zhloueka pride.

3.1.3. (b) Trubar, 1582:

V beſedilu ſta v primeri s tiſtim iz leta 1557 poleg pravopisnih ſprememb dodana ſamo dva določna člena: nameſto 'pet is tih' - 'pet is tih iſtih'; nameſto 'shenin' - 'ta shenin';

3.2. (b) Juričič, 1578:

Kvnm zhaſv, ie gouoril Ieſus kſuoy m logrom: To Nebesko Kralieuſtuu ie priglihano deſetim Diuizam, katere ſo vſele ſuoie Lampe, inu ſo iſaſhle proti Sheninu. Ali pet ie ſmei nyh bilo priproſtih, inu pet modrih. Te priproſte ſo vſele ſuoie Lampe ali Olia neſo vſele ſabo. Te modre pak ſo vſele Olie vpoſodah ſuoih slampami red. Kadar ſe ie pak Shenin kaſſnil: So vſe Dremale inu ſaſpale. Obpolnozhi ſe ie ſtoril shray: Poglei, Shenin gre, poidite protu niemu. Tadaſ ſo te Diuice vſe vſtale, inu ſo naredile ſuoie Lampe. Tadaſ ſo te priproſte rekle ktim modrim: Dayte nam od vaſhega Olia, Sakai naſhe Lampe Vgaſuio. Te modre ſo odgouorile rekozh: Ne tako, da kako neſmannka nam inu vam: Tamuzh poidite ktem, kir ie prodaio inu ſame ſebi kupite. Inu kadar ſo ſhle kupouat, Ie priſhal Shenin, inu katere ſo pripraune bile, te ſo ſhle shnym vnotar na Ohzet: Inu ſo Vrata ſaperta. Kpoſledniemu, ſo priſhle tudi te druge Diuice: Gouorezh: Goſpod, Goſpod odpri nam. On pak odgouoriuſhi ie rekal: Refnizhno vam pouem: Iaſt vas neſnam. Sato zhuite, ſakai neſnate dne ni Vre, v katero ta Syn Zhloueski pride.

3.3. (b) Dalmatin, 1584:

Tedaj bo Nebesku krajſtву glih deſetim Dézhlam, katere ſo ſvoje Lampe vſele, inu ſo ſhle vunkaj pruti Sheninu. Ali pet mej nymi ſo bilé norre, inu pet ſo bilé modre. Te norre ſo vſele ſvoje Lampe, ali Ojla neſo one bile vſele ſabo. Te modre pak ſo bile vſele Ojle v' ſvoih poſodah, s' lampami red. Kadar je pak Shenin odlaſhal priti, ſo one vſe ſaſpane poſtale, inu ſo ſaſpale. Ob pulnozhi pak je en shraj vſtal, Pole, Shenin gre, pojdite vunkaj pruti njemu. Tedaj ſo lete Dézhle vſe vſtale, inu ſo pèrpraulale ſvoje Lampe. Te norre pak ſo djale h'tem modrim: Dajte nam od vaſhiga Ojla, ſakàj naſhe Lampe gaſneo. Te modre pak ſo odguvorile, inu ſo djale: Nikar taku, de vam inu nam neſmanka, temuzh pojdite h'tem, kir predajo, inu kupite ſame ſebi. Mej tém pak ker ſo one ſhle kupovat, je Shenin priſhàl, inu katere ſo bilé pèrpraulene, te ſo shnym notàr ſhle na Ohzet, inu dauri ſo bilé ſapèrte. H'puslednimu ſo tudi te druge Dézhle priſhle, inu ſo djale: GOSPVD, GOSPVD, odpri nam. On pak je odguvoril, inu je djal: Riſnizhnu jeſt vam povém, jeſt vas neſnam. Satu zhujte, ſakaj vy nevéſte tiga dne inu ure, v'kateri tiga Zhlovéka Syn pride.

3.4. (b) Anonimus, po Stapletonovih Evangelijih, ok. 1600:

Hteistimu Zhašu je rekol Gospud Ješus eno takušno pergliho hšuoym Jogram: Tu nebesku Kraleustuu ie Glih dešetim Diuizom, katere neh lampe vsameyo, no gredo Vunkaye, temu Sheninu no Neuešti protei. Ampak pet ie bilo mei nimi Norzhastih, inu pet ie bilu šastopnih no modrih. Nun Vsameyo te preprošte neh lampe, ampak naufameyo tega Vola šnimi. Te modre ali šastopne, te vsameio to Volei u te pošodi no nih lampe. Kader ie pak ta Senen knem prišhel, šo bele vse šaspale, no šo šaspale. Ob pol Nozhi ie bil pak en šrei: Gledaite, ta Shenin pride, poidite unkai nemo protei. To Vstaneyo te Diuize Vše gori, no perpraulayo neh lampe. Te priprošte prauyo htem modrim: daite nam od Vašhiga Vola, šakai nam našhe lampe vgasneyo. To Antuertuio te Modre no prauyo: A de bi ke nam no vom nešmankalu, taku poite tiakai htem, kateri to predaiao, no še ga kupite. Kader šo one tiakai šhle kopouat, Je prešhel ta Shenin: No katere šo bele perpraulene, šo šhle šnim notre na to Ohzet, inu te Duri šo bele šaklenene. Hšadnimu prideyo tudi te druge Diuize, no prauyo: Gospud, Gospud, odpri nam Gori! On pakh nem antuertuye no prau: Sarefnizo vom poueim, iest vas nesnam. Sategavolo vahtaite, šakai ui neuešte tega Dne, malo mene te Vre.

3.5. (b) Hren-Čandek, 1612:

V'vnm ištīm zhašsu, je Iesus letó prigliho k' švoim logrom govuril: Tu Nebéšku krajlevštvu je enáku dešetim Divizam, katere šo švoje lampice vséle, inu šo šhle vunkaj pruti Sheninu inu Nevéšti. Ali pét méj nymi šo bilé nórré, inu pét šo bilé módre. Te nórré šo vséle švoje lampice, ali Ojla néšo one bilé vséle šabo. Te módre pak šo bilé vséle Ojle v švoje pošode, slampizami réd. Kadár je pak Shenin odláshal priti, šo one vse šaspale pošale, inu šo šaspale. Ob pulnozhi pak je en vpyj vštál, polé, Shenin gré, pojdite vunkaj njemu pruti. Tèdaj šo vse leté Dvice gori vštale, inu šo naréjale švoje lampice. Te nórré pak šo djale htém módrim: Dajte nam od vašhiga Ojla, sakaj našhe lampice gašneo. Te módre pak šo odgovorile, inu šo rékle: De kéj vam inu nam nesmanka, pojdite mari h'tém, kir predajo, inu kupite šebi. Méj tém pak kir šo one šhle kupovati, je Shenin prišhál, inu katere šo bilé pèrpravlene, te šo snym notèr šhle na shenitovajne, inu davri šo bilé sapèrte. H'puslednimu šo tudi te druge Dvice prišhle inu šo djale: Gospud, odpri nam. On je pak odgovuril, inu je rékal: Rišnizhnu ješt vam povém, ješt vafš nesnam. Taku tèdaj zhujte: sakaj vy nevéšte ni dné, ni úre.

3.6. (b) Schönleben, 1672:

V'vnm ištīm zhašsu, je Iesus leto prigliho k' švoim logrom govuril: Tu Nebéšku krajlevštvu je enáku dešetim Divizam, katere šo švoje lampice vséle, inu šo šhle vunkaj pruti Sheninu inu Nevéšti. Ali pét méj nymi šo bile nórré, inu pét šo bile módre. Te nórré šo vséle švoje lampice, ali Ojla néšo one bilé vséle šabo. Te módre pak šo bilé vséle Ojle v švoje pošode, s' slampizami réd. Kadár je pak Shenin odláshal priti šo one vse šaspale pošale, inu šo šaspale. Ob polunozhi pak je en vpyj vštál, polé, Shenin gré, pojdite vunkaj njemu pruti. Tèdaj šo vse leté Dvice gori vštale, inu šo naréjale švoje lampice. Te nórré pak šo djale h'tém módrim: Dajte nam od vašhiga Ojla, sakaj našhe lampice gašneo. Te módre pak šo odgovorile, inu šo rekle: De kéj vam inu nam nesmanka, pojdite mari h'tém, kir predajajo inu kupite šebi. Méj tém pak kir šo one šhle kupovati, je Shenin prišhál, inu katere šo bilé pèrpravlene, te šo s'nym notèr šhle na shenitovajne, inu davri šo bile sapèrte. H'puslednimu šo tudi te druge Dvice prišhle inu šo djale: Gospud, odpri nam. On je pak odgovuril, inu je rékal: Rišnizhnu ješt vam povém, ješt vafš nesnam. Taku tèdaj zhujte: sakaj vy nevéšte ni dne, ni úre.

3.7. (b) Kastelec 1680:

1. Tadaí Nebešhku kraileštvu bó glih dešetim divizam, katere šo švoje lampice uséle,

inu šo šhle vunkai pruti shenini, inu
 2. nevešti. * Ali pet mei nymi šo bile norre,
 3. inu pet šo bile modre. * Te norre šo vŕšele
 ſvoje lampize, ali olia néšo
 one bile vŕšele ſabo.
 4. * Te modre pak šo bile usele oile v' ſvoje
 5. poſſode s lampizami rēd. * Kadar je pak
 shenin odlaſhal priti, ſo one uſe ſaſpane
 6. poſtale, inu ſo ſaſpale. * Ob pulnozhi pak
 je en upoi vſtal, pole shenin gré, poidite
 7. vunkai niemu pruti. * Tadaí ſo vſe lete
 divize gori vſtale, inu ſo narejale ſvoje
 8. lampize. * Te norre pak ſo djale h'tem
 modrim: daite nam od vaſhiga oila, sakai
 9. naſhe lampize ga ſneo. * Te modre pak
 ſo odgovorile, inu ſo rekly: de kei vam
 inu nam ne smanka, poidite mari h'tem,
 10. kir predajajo, inu kupite ſebi. * V'mei tem
 pak kir ſo one ſhle kupuvati, je shenin
 perſhel, inu katere ſo bile perpraulene, te ſo
 shnym notar ſhle, na shenitovanie, inu
 11. douri ſo bile ſaperte. * H puſlednimu ſo
 tudi te druge divize perſhle, inu ſo djale:
 12. Go ſpúd odpri nam. * On je pak odgovuril,
 inu je rekel: riſnizhnu jeſt vam povém,
 13. jeſt vas nesnam. * Taku tadaí zhuíte: sakai
 vy neveſte, ni dne, ni ure.